

NASTAVNI PLAN I PROGRAM
ZA 4. RAZRED DEVETOGODIŠNJE
OSNOVNE ŠKOLE

Juni, 2018.

REDNI BROJ	OBAVEZNI NASTAVNI PREDMETI	SEDMIČNI BROJ NASTAVNIH ČASOVA	GODIŠNJI BROJ NASTAVNIH ČASOVA
1.	<i>Bosanski jezik i književnost/ Hrvatski jezik i književnost/ Srpski jezik i književnost</i>	4	140
2.	<i>Engleski jezik- prvi strani jezik</i>	2	70
3.	<i>Prvi strani jezik**</i>	3	105
4.	<i>Matematika</i>	4	140
5.	<i>Moja okolina</i>	2	70
6.	<i>Muzička kultura</i>	2	70
7.	<i>Likovna kultura</i>	2	70
8.	<i>Tjelesni i zdravstveni odgoj</i>	2 (3)	70 (105)
9.	<i>Informatika*</i>	1*	35*
	UKUPNO:	18 (1)	630 (665)
8.	<i>Vjeronauka / Društvo/Kultura/Religija</i>	1	35
	<i>Odjeljska zajednica</i>	1	35
	UKUPNO OPTEREĆENJE UČENIKA	20 (21)	700 (735)

* - sati koji se ne realiziraju u školskoj 2018./2019. godini

** - odnosi se na ostale strane jezike ukoliko se engleski jezik ne izučava kao prvi strani jezik

SADRŽAJ

BOSANSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST/ HRVATSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST/ SRPSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST	3
MATEMATIKA	18
MOJA OKOLINA	31
MUZIČKA/GLAZBENA KULTURA	41
LIKOVNA KULTURA	53
TJELESNI I ZDRAVSTVENI ODGOJ	63

Na osnovu člana 70. Zakona o organizaciji organa uprave u Federaciji Bosne i Hercegovine(“Službene novine Federacije BiH”, broj 35/5), u skladu sa čl. 24. Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju (“ Službene novine Kantona Sarajevo”, broj:23/17 i 33/17) ministar za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo je imenovao Komisiju za izmjene nastavnih programa za osnovnu školu za razrednu nastavu iz predmeta Bosanski jezik i književnost/ Hrvatski jezik i književnost/ Srpski jezik i književnost, Matematika, Moja okolina,Muzička/Glazbena kultura, Likovna kultura i Tjelesni i zdravstveni odgoj u sastavu:

Hajrudin Neradin, prof. razredne nastave
Adisa Sualija, prof. razredne nastave
Azra Nikšić, prof. razredne nastave
Amra Medar, nast. razredne nastave
Irma Hurić, magistar razredne nastave

BOSANSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST/ HRVATSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST/ SRPSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

(4 časa sedmično – 140 časova godišnje)

NASTAVNI PROGRAM

4. RAZRED

Sarajevo, juni 2018.godine

KANTON SARAJEVO
Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade

NASTAVNI PLAN I PROGRAM
OSNOVNA ŠKOLA

**Predmet: BOSANSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST/
HRVATSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST/
SRPSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST**

4. razred

Sarajevo, juni 2018.godine

**BOSANSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST/
HRVATSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST/
SRPSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST**
IV razred

(4 sata sedmično, 140 sati godišnje)

OBRA ZLOŽENJE

Prema nalogu Ministra za obrazovanja, nauku i mlade Kantona Sarajevo, Elvira Kazazovića, oformljen je stručni tim učitelja/nastavnika/profesora razredne nastave, koji su izvršili analizu nastavnog programa za I, II, III, IV i V razred devetogodišnje osnovne škole.

Definisana su područja analize (razvojna primjerenost, povezanost i ujednačenost sadržaja i ishoda, logička povezanost različitih predmetnih područja u tematske i druge cjeline), a u analizu su bili uključeni nastavnici koji su realizirali nastavu u I, II, III i IV razredu devetogodišnje osnovne škole, kao i primjeri iz prakse koji argumentuju potrebu za promjenom (dječiji radovi, dokumentacija, planovi i analize nastavnika). Rezultati analiza su bili dopunjeni i fokus grupama sa roditeljima (šta su primijetili da je djeci bilo teško/lako, nerazumljivo, da li se sa nekim sadržajima ne slažu i zašto, šta je bilo uspješno...) te su dati prijedlozi za izmjene, koje je usaglasio stručni tim Ministarstva obrazovanja i nauke Kantona Sarajevo.

Izvršene su određene korekcije programa iz nastavnog predmeta Bosanski jezik i književnost/ Hrvatski jezik i književnost/ Srpski jezik i književnost za četvrti razred devetogodišnje osnovne škole:

*Oblast KNJIŽEVNOST

- Nastavna jedinica „Divna zemlja i tetka Devla“, N.K. Hadžić se ne realizuje;
- Nastavna jedinica „Priča o Pink Panteru“, A. Isaković se ne realizuje;
- Nastavna jedinica „Izokrenuta priča“, Branko Ćopić se realizuje;
- Nastavna jedinica „Domovina nije riječ iz spomenara“, I. Bekrić se ne realizuje;
- Nastavna jedinica „Bosna“, N. Ibrišimović se realizuje.

*Oblast KULTURA IZRAŽAVANJA

- Nastavna jedinica Opis lika iz najbliže okoline se ne realizuje (realizuje se u V razredu);
- Nastavna jedinica Pisanje pisma u elektronskoj formi (e- mail) se realizuje;

*Oblast MEDIJSKA KULTURA:

- Nastavna jedinica Dječiji listovi se ne realizuje;
- Nastavna jedinica Sigurnost na internetu se realizuje.

*Oblast JEZIK:

- Nastavna jedinica Subjekt i predikat se ne realizuje (realizuje se u III razredu)
- Nastavna jedinica Pravilno rastavljanje riječi na kraju retka se ne realizuje (realizuje se u II razredu).

ČITANJE I PISANJE 30	Posebni sati čitanja - 3 Usavršavanje tehnike (pravilnosti, brzine i izražajnosti) Rad na poboljšanju razumijevanja pročitanog	Vježbe usmjerene na usavršavanje pisanja latiničnim pismom - 2 • tehnika pisanja • preciznost u saopštavanju sadržaja mišljenja u pisanoj formi	Usvajanje pisanih slova ćirilice - 25 - usvajanje grafičke strukture slova - povezivanje slova u strukture riječi - pisanje riječi i rečenica - prepisivanje kraćeg teksta		
INTERPRETACIJA KNJIŽEVNOG TEKSTA 50	Čitanačka štiva – 35 Interpretacija proznih i poetskih tekstova, doživljaj književno-umjetničkih štiva i usvajanje književno-teorijskih pojmova	Lektira – 15 Osamostaljivanje u čitanju, potcrtavanje značaja znanja i knjige u odgoju i samoodgoju			
JEZIK 35	Rječnik - 5	Gramatika – 20		Pravogovor i pravopis – 10	
KULTURA IZRAŽAVANJA 18	<u>Narativni oblici</u> Pričanje na osnovu datog početka (slike,teksta) 2+2+2 Pričanje na osnovu datih tematskih riječi 2+2+2	<u>Deskriptivni</u> Opisivanje poznatog predmeta 1+1+1		<u>Mješoviti</u> Pismo kao izraz zahvalnosti- e-mail 2 Razglednica 1	
MEDIJSKA KULTURA 7	Dokumentarni film – 1	Crno-bijeli i film u boji – 1	Nijemi i zvučni film – 2	Radio-emisije– 1	Sigurnost na internetu- 2

Broj nastavnih sati uz pojedina područja je samo orijentaciona naznaka vremena potrebnog za realizaciju predviđenih programskih sadržaja. Nastavnici imaju slobodu u planiranju i uspostavljanju balansa između prethodnih postignuća u pojedinim područjima i vremena potrebnog za dalji rad. Imaju punu slobodu u izboru nastavnih metoda, oblika nastavnog rada, nastavnih sredstava sredstava, naravno u skladu sa savremenim tendencijama u metodici nastavnog rada. Ali sve je podređeno postavljenim ciljevima i jasno naznačenim ishodima učenja.

ČITANJE I PISANJE - 30

Programski sadržaji	Odgojno-obrazovni ciljevi i zadaci	Standardi očekivanih postignuća		
		Minimum (zadovoljava)	Prosječno (dobar)	Iznad prosjeka (visok standard)
<p><i>Čitanje naglas</i> <i>Čitanje u sebi</i> <i>Čitanje po ulogama</i> <i>Izražajno čitanje</i></p> <p><i>Čitanje i recitovanje lirske pjesme</i></p> <p><i>Čitanje teksta štampanog ćirilćnim pismom</i></p>	<p>Pojaćavanje spoznaje o znaćaju ćitanja; Vjećbanje u koncentraciji na sadržaj; Ćitanje kao ućenje kako da se ćita; Svijest o zadatku (šta se traći od mene? Gdje to mogu naći u udćbeniku? Šta mi je joć potrebno? Koji izvori informacija postoje?</p> <p>Razvijanje sposobnosti ćitanja radi sticanja informacija Razvijanje sposobnosti kritićkog ćitanja</p> <p>Osposobljavanje za ćitanje u sebi i brzo uoćavanje ključnih rijeći Osposobljavanje za samostalno ćitanje i razumijevanje proćitanog</p> <p>Priprema za vrijednosnu analizu i vrednovanje umjetnićkih i ćivotnih poruka</p> <p>Osposobljavanje za ćitanje pjesme, memorisanje sadržaja i recitovanje Pravilno ćitanje, razumijevanje i reprodukcija proćitanog.</p>	<p>Ćitanje tekstova štampanim latinićnim pismom (glasno i u sebi, razumijevanje proćitanog</p> <p>Ćitanje i recitovanje po samoizboru</p> <p>Ilustriranje doćivljaja pjesme</p> <p>Poznavanje slova ćirilćnog pisma, pravilno ćitanje rijeći i rećenica razumijevanje proćitanog</p>	<p>Pravilno i tećno ćitanje s razumijevanjem smisla proćitanog reproduktivna i svaralaćka razina</p> <p>Izražajno ćitanje naglas i u sebi, prepoznavanje pjesnićkih slika, ritma, rime</p> <p>Recitovanje</p> <p>Ćitanje sadržaja štampanog ćirilćnim pismom, razumijevanje i reprodukcija.</p>	<p>Izražajno ćitanje i stvaralaćko izražavanje (mogućnost kritićke ocjene, unoćenja izmjena)</p> <p>Razumijevanje sadržajnih, kompozicijskih aspekata paćljivo strukturiranje pisanog rada</p> <p>Tećno ćitanje tekstova štampanih latinićnim i ćirilćnim pismom</p>
<p><i>Pisanje</i></p> <p><i>Usavrćavanje pisanja</i></p> <p>- <i>Pisanje rećenica o proćitanim sadržajima</i></p>	<p>Usavrćavanje tehnike pisanja latinićnim pismom, dalji rad na estetskoj strani rukopisa</p> <p>Razvijanje svijesti o znaćaju kulture pismenog izražavanja. raspored teksta, ortografski zahtjevi,</p>	<p>Poznavanje pisanih slova latinice i mogućnost pravilnog pisanja rijeći, rećenica, kraćih tekstova</p>	<p>Potpuno snalaćenje u pisanju slovima latinice (pravilan i estetski izgraćen rukopis)</p> <p>Pisanje rijeći, rećenica,</p>	<p>Izgraćen rukopis i pisanje dovedeno do nivoa automatizma (u latinićnom pismu)</p>

<p>- <i>Pisanje o sadržajima mašte</i></p> <p>- <i>Pisanje po diktatu (diktat s komentarom, objašnjeni diktat, diktat s predusretanjem pogrešaka, izborni diktat, stvaralački diktati, kontrolni diktat)</i></p> <p><i>Usvajanje pisanih slova ćirilice pisma</i> (pravilno pisanje i povezivanje slova u strukturu riječi, razumijevanje napisanog)</p> <p><i>Prepisivanje riječi, rečenica, kraćeg teksta</i></p>	<p>usklađenost sadržaja mišljenja i napisanog sadržaja)</p> <p>Osposobljavanje za analizu napisanog, uočavanje nedostataka, evidentiranje vlastitih grešaka, procjena nivoa postignuća</p> <p>Razumijevanje značaja poznavanja jednog i drugog pisma i osposobljavanje za čitanje tekstova štampanih ćirilicom pismom i mogućnost služenja pisanim slovima ćirilice u pismenim vježbama i komunikaciji.</p>	<p>Pisanje po diktatu riječi, rečenica, kratkog teksta</p> <p>Poznavanje pisanih slova ćirilice, mogućnost povezivanja slova u strukturu riječi</p> <p>Prepisivanje riječi Pisanje riječi po diktatu</p> <p>Pisanje kraćih rečenica</p>	<p>sastava</p> <p>Usvojena pisana slova ćirilice, Pravilno pisanje svih slova, njihovo pravilno povezivanje u strukturama riječi</p> <p>Razumijevanje napisanog</p> <p>Mogućnost prepisivanja rečenica štampanih ćirilicom pismom pisanim slovima ćirilice</p>	<p>Razumije sadržajne, kompozicijske aspekte, pažljivo strukturira pisani rad</p> <p>Pisanje ćirilicom bez zastoja, čitko i lijepo</p>
--	---	---	--	--

INTERPRETACJA KNJIŽEVNOG TEKSTA / 50 /

Književni tekstovi	Književno-teorijski pojmovi	Odgojno-obrazovni ciljevi i zadaci	Ishodi druženja s književnim tekstom		
			Zadovoljavajući	Prosječni	Iznad prosjeka
<p><i>Čitanačka štiva</i> Jakov Jurišić: <i>Srne na santi leda</i> Zehra Hubijar: <i>Kestenjar</i> Indijska narodna priča: <i>Kako je postalo drago kamenje</i> Ivan Cankar: <i>Zastidio se majke</i> Japanska bajka: <i>Zlatna sjekira</i> Šukrija Pandžo: <i>Draga laž</i> Advan Hozić: <i>Kućni špijun</i> Branko Ćopić: <i>Nećeš mi vjerovati</i> Nedžati Zekerija: <i>Zar vam nisam rekao</i> Jure Kaštelan: <i>Proljeće je slikar</i> Branko Ćopić <i>Izokrenuta priča</i> Maja Gjerek -Lovreković <i>Zimska priča</i></p>	<p>Tok događaja u vremenskom slijedu (na obimnijem tekstu)</p> <p>Uočavanje mjesta i vremena radnje</p> <p>Likovi-njihov izgled, postupci, osobine</p> <p>Uočavanje i upoređivanje postupaka glavnih likova (likovi čiji su postupci izrazito suoprotstavljeni)</p> <p>Uspostavljanje analogije: književni lik –likovi iz svakodnevnih životnih situacija</p> <p>Stav prema likovima i objašnjenje stava</p> <p>Uočavanje opisa lika u književnom tekstu</p> <p>Uočavanje opisa pojave u književnom tekstu</p>	<p>Spoznavanje onoga što nije neposredno dato ali je konstitutivni dio značenja riječi, rečenice, teksta</p> <p>Misaono i emocionalno poistovjećivanje s likovima</p> <p>Bogaćenje emocionalne,kognitivne i socijalne komponente</p> <p>Izražavanje vlastitog stava o liku, pronalaženje argumenata i formiranje vlastitog ponašanja u skladu s pozitivnim primjerima</p> <p>Afirmacija moralnih vrijednosti:dobrote, plemenitosti, poštenja, discipliniranosti i osjećaja za mjeru, marljivosti)</p>	<p>Pamćenje slijeda događaja</p> <p>Razumijevanje sadržaja na razini reprodukcije pročitanog Uočavanje Glavnog događaja,glavnih i sporednih likova</p> <p>Mogućnost reprodukcije (odgovori na pitanja u usmenoj formi i na pojednostavljena pitanja u pisanoj formi)</p> <p>Razlikovanje vrsta književnog teksta na osnovi osnovnih obilježja</p>	<p>Razumijevanje na razini uopštavanja i formuliranja podnaslova logičkim cjelinama</p> <p>Razumijevanje kao rezultat uviđanja uzroka i posljedice. formuliranje poruke</p>	<p>Potpuno samostalno čitanje, razumijevanje pročitanog, mogućnost samostalne analize i raspravljanja o pročitanom sadržaju.</p> <p>Izgrađen vlastiti odnos prema književnom tekstu .</p>

<p>Dramski tekstovi: Željka Horvat – Vukelja: <i>Reumatični kišobran</i> Jadranka Čunčić-Bandov: <i>Jesenska šumska šala</i> Pjesme Alija H. Dubočanin: <i>Jesenja pisma</i> Gustav Krklec: <i>Prvi snijeg</i> Kasim Deraković: <i>Ljetna noć</i> Muharem Omerović: <i>Moja baka</i> Šukrija Pandžo: <i>Osluškiivanje</i> Grigor Vitez: <i>Svirala od vrbe</i> Nežad Ibrišimović <i>Bosna</i></p>	<p>Piščev govor i govor lika *Didaskalije</p> <p>Pjesnička slika</p> <p>Ritam –podizanje i spuštanje glasa u govoru i čitanju; izmjena dugih i kratkih slogova)</p> <p>Rima- glasovno podudaranje krajnjih slogova (dvosložna rima)</p>	<p>Dalji rad na čitanju dramskog teksta(prirodno i bez patetike; Rad na glasovnoj izražajnosti, vježbanje ekspresivnosti i smisla za isticanje značajnih elemenata</p> <p>Izražajno predstavljanje teksta Ostvarivanje uloge u igrokazu kao vid govorne produkcije</p> <p>Obično,svakodnevno u pjesmi Izvori nadahnuća</p> <p>Ritam i rima kao izrazi doživljaja Poezijom do estetskog doživljaja i spajanja emotivne,spoznajne, vrijednosne, imaginativne komponente, stvarnog i maštovitog Njegovanje senzibiliteta za sugestivnost pjesničke riječi, odgoj za ljepotu pjesničkog kazivanja</p>	<p>Razumijevanje sadržaja dijaloga, pravilno čitanje</p> <p>Pravilno čitanje pjesme, recitovanje pjesme</p>	<p>Dočaravanje likova,atmosfere izražajnim čitanjem</p> <p>Izražajno čitanje recitovanje, razumijevanje pojmova predviđenih programom</p>	<p>Gluma,preuzimanje uloge lika, unošenje promjena u tekst</p> <p>Stvaralački odgovor na pjesmu kao poticaj pisanje pjesme, sastava</p> <p>Učenici će <i>osjećati</i>, prepoznavati i doživljavati snagu i ljepotu pjesničke riječi. Uočavaće slikovitost, jezgrovitost u pjesničkom izrazu. Moći će porediti kazivanje u proznom tekstu, raspoloženje u pjesmi, muzičkom djelu, likovnom izrazu. Ljepotu će doživljavati svim čulima, mislima i osjećanjima.</p>
--	---	---	---	---	---

<p>Lektira: Ivica Vanja Rorić: <i>Plavi vjetar</i> Bisera Alikadić: <i>Kraljica iz dvorišta</i> Ahmed Hromadžić: <i>Patuljak vam priča</i> Karlo Kolodi: <i>Pinokio</i> <i>Vrelo ljepote/Stihovi u lektiri/</i> <i>(izbor iz bosanskohercegovačke</i> <i>poezije za djecu)</i></p>	<p>Razumijevanje smisla čitanja. Zašto čitamo? Kako samostalno čitati ? Čitanje radi uživanja. Čitanje radi sticanja i proširivanja znanja Radi upoznavanja s knjigom (naslovna strana, autor, izdavač, broj stranica, o čemu se govori u knjizi), vježba u predstavljanju teksta, knjige.</p>	<p>Osposobljavanje učenika za samostalno čitanje, pamćenje i mogućnost prezentacije</p> <p>Razumijevanje značaja znanja i uloge čitanja u učenju i odgoju i samoodgoju</p> <p>Vrijeme za priču; vrijeme za pjesmu: Čitamo odabrane dijelove dragih štiva, recitujemo pjesmu po samoizboru</p>	<p>Učenik je pročitao knjigu. Može odgovarati na postavljena pitanja.</p>	<p>Može sudjelovati u analizi i samostalno govoriti o sadržaju, likovima, poruci</p>	<p>Samostalan/nost u prezentaciji pročitane knjige.</p> <p>Mogućnost poređenja, izvođenja zaključak</p>
<p>Učenici će moći samostalno pročitati tekstove predviđene za domaću lektiru. Sudjelovaće u analizi u skladu s mogućnostima samostalnog čitanja, razumijevanja, reprodukcije i produkcije.</p>					

MEDIJSKA KULTURA – 8

Programski sadržaji	Pojmovi	Odgojno-obrazovni ciljevi	Očekivana postignuća		
			Zadovoljavajući	Prosječni	Iznad prosjeka
<p><i>Filmske vrste</i></p> <p><i>Dokumentarni film</i></p> <p><i>Crno-bijeli film i film u boji</i></p> <p><i>Nijemi i zvučni film</i></p> <p><i>Radio –emisije</i></p> <p><i>Internet- Sigurnost na internetu</i></p>	<p>Šta je igrani, a šta dokumentarni film</p> <p>U istoriji filma</p> <p>prve filmske predstave odnose se na dokumentarni film i snimljene situacije iz svakodnevnog života</p> <p>Napredak u razvoju filma</p> <p>-tehnički aspekti</p> <ul style="list-style-type: none"> - film u crno-bijeloj tehnici - film u boji <p>Nijemi i zvučni film</p> <p>Radio kao medij i radio-emisija u funkciji popularizacije znanja, kulture i zabave primjerene djeci</p> <p>Radio, emisija</p> <p>Internet, društvene mreže</p>	<p>Percepcija i recepcija filmskog sadržaja</p> <p>Uočavanje karakteristika i značaja dokumentarnog filma</p> <p>Zauzimanje stava</p> <p>Poređenje efekata crno-bijelog i efekata filma u boji, zvučnog u odnosu na nijemi fil</p> <p>Odgoj i obrazovanje praćenje radio-emisija) Sudjelovanje u programima školske radio-stanice</p> <p>Razvijanje općih odgojnih vrijednosti</p> <p>Internet je veoma privlačan , nudi korisne informacije, ali može biti veoma štetan ako ne znamo napraviti izbor pri korištenju informacija</p>	<p>Mogućnost praćenja filmskog sadržaja u kontinuitetu i razumijevanje sadržaja filma</p> <p>Uočavanje razlike u tehnici snimanja</p> <p>Mogućnost koncentracije i slušanja, pamćenja osnovnih informacija</p> <p>Samostalno čitanje</p>	<p>Praćenje i razumijevanje filmskog sadržaja, razumijevanje poruke</p> <p>Uočavanje relacije tehnika snimanja- i punoće doživljaja</p> <p>Pažljivo praćenje, memorisanje sadržaja, mogućnost reprodukcije</p> <p>Čita i komentira</p>	<p>Uočavanje povezanosti izražajnih sredstava i ostvarenih efekata</p> <p>Produkcija ideja za snimanje dokumentarnog filma koji se odnosi na život u školi ili široj zajednici</p> <p>Mogućnost šireg objašnjavanja povezanosti pojedinih segmenata u procesu stvaranja filma</p> <p>Posjedovanje razvijene kulture slušanja i izbora sadržaja</p> <p>Mogućnost kritičkog čitanja</p>

JEZIK: Rječnik, gramatika, pravogovor i pravopis – 35

Programski sadržaji	Odgojno-obrazovni ciljevi i zadaci	Očekivana postignuća		
		Minimum (zadovoljava)	Prosječno (dobar)	Iznad prosjeka (visok standard)
<p>Rječnik</p> <p><i>Riječi u priči i pjesmi</i></p> <p><i>Riječi opisivači</i></p> <p><i>Riječi informacije</i></p> <p><i>Riječi poruke</i></p>	<p>Razvijanje sposobnosti izbora adekvatnih riječi u govoru, pisanju</p> <p>Upotreba riječi u komunikaciji: predstavljanje, traženje informacije (u kupovini, na putovanju, traženju pomoći u slučaju nesnalaženja).</p> <p>Tačno artikuliranje potrebe, zahtjeva</p> <p>Izbor riječi kojima opisujemo</p> <p>Riječi kojima pojačavamo argumentaciju</p>	<p>Pravilan izgovor riječi koje su dominantne u svakodnevnom govoru</p> <p>Razumijevanje značenja riječi u književnom tekstu i mogućnost njihove upotrebe u reprodukciji sadržaja, služenje riječima iz književnih djela</p> <p>Prilagođavanje rječnika situaciji i situacionom kontekstu</p>	<p>Adekvatna upotreba riječi u različitim situacijama.</p> <p>Razumijevanje značenja riječi, njihova upotreba u govoru i pisanju</p> <p>Posjedovanje smisla za izbor pravih riječi radi dočaravanja raspoloženje, situacije, aktivnosti</p>	<p>Posjedovanje bogatog fonda riječi</p> <p>Upotreba riječi koje su nove i neočekivane s obzrom na uzrast i programske zahtjeve</p> <p>Upotreba riječi na nov i originalan način</p>

JEZIK: Rječnik, gramatika, pravogovor i pravopis – 35

Programski sadržaji	Pojmovi	Ciljevi i zadaci	Očekivana postignuća		
			Zadovoljavajuća	Prosječna	Iznad prosjeka
<p>Gramatika Vrste riječi: I m e n i c e (rod i broj)g Zbirne i gradivne imenice Zamjenice (lične i prisvojne) Pridjevi (opisni, prisvojni, gradivni) Brojevi (glavni i redni)</p> <p>Rečenica Prosta neproširena rečenica</p> <p>Subjekatski i predikatski skup Prosta proširena rečenica</p> <p>Pravogovor i pravopis</p> <p>Veliko slovo u pisanju naziva : - ulica, trgova, bulevara - škola, - knjiga, listova, časopisa - u pisanju imena pripadnika naroda - pisanje imena životinja</p>	<p>Imenice-rod, broj Zamjenice Pridjevi Brojevi</p> <p>Subjekat i predikat u rečenici</p> <p>glagol kao predikat</p> <p>Imenica kao subjekat</p> <p>subjekatski i predikatski skup</p> <p>Veliko slovo u primjerima koji su predviđeni programom</p>	<p>Usavršavanje perceptivnih, analitičkih i lingvističkih sposobnosti</p> <p>Razvijanje sposobnosti gramatičke analize rečenice, teksta; Razvijanje sposobnosti generalizacije, izvođenja zaključaka</p> <p>Razlikovanje navedenih vrsta riječi i prepoznavanje u tekstu</p> <p>Jednostavna i proširena rečenica u komunikaciji (brzina, intonacijski modaliteti) Gramatika i vrijednosni sistem (pozitivna svojstva i imenovanje, pridjevi u funkciji razlikovanje pozitivnih i negativnih osobina: druželjubiv, drag, sebičan, škrt darežljiv ....) Primjena pravopisnih pravila</p>	<p>Razlikovanje navedenih vrste riječi u jednostavnijim primjerima rečenica.</p> <p>Prepoznavanje subjekta i predikata u rečenici</p> <p>Primjena pravila o upotrebi velikog slova u primjerima koje predviđa program</p> <p>Pravilna upotreba znakova interpunkcije</p>	<p>Snalaženje u analizi rečenice u obimu koji podrazumijevaju navedeni programski sadržaji</p> <p>Pisanje u skladu s pravilima koja su obuhvaćena programskim sadržajima</p>	<p>Razlikovanje vrsta riječi, uočavanje njihove funkcije u rečenici</p> <p>Mogućnost prepoznavanja u tekstu</p> <p>Samostalna analiza rečenice (subjekat, predikat, dodaci)</p> <p>Pravilna upotreba pravila o pisanju velikog slova</p> <p>Uočavanje i ispravljanje vlastitih i tuđih grešaka u pisanim radovima</p>

KULTURA IZRAŽAVANJA - 17

Oblik izražavanja	Vježba	Odgojno-obrazovni ciljevi i zadaci	Ishodi rada na usmenom i pismenom izražavanju		
			Zadovoljavajući	Prosječni	Iznad prosjeka
<p><i>Narativni</i> <i>Pričanje na osnovu datog početka (slike, teksta)</i></p> <p><i>Pričanje na osnovu datih tematskih riječi</i></p> <p><i>Deskriptivni</i> <i>Opisivanje poznatog predmeta</i></p>	<p>Pričanje na osnovu datog početka (slike, teksta)</p> <p>Pričanje na osnovu datih tematskih riječi</p> <p>Opis poznatog predmeta</p>	<p>Osposobljavanje za samostalno čitanje teksta, razumijevanje uočavanje logičkih cjelina i samostalno formulisanje podnaslova tim cjelinama Razvijanje sposobnosti analize, sinteze, apstrahovanja i generalizacije (kognitivna razina).</p> <p>Snalaženje u nedovršenim jezičkim strukturama. Stvaranje sadržaja na osnovu poticajnih riječi; Izazivanje širokog spektra asocijacija, mašte. Osposobljavanje za adekvatan izbor riječi, stvaranje rečeničnih struktura u kontekstu tematskog kruga ponuđenih riječi. Poticanje individualnog, stvaralačkog nerna, mašte i kreativnosti u izražavanju</p> <p>Razvijanje sposobnosti posmatranja i zapažanja svega što je u okruženju.</p> <p>Njegovanje govornog i pisanog jezika</p>	<p>Snalaženje u jednostavnim i uobičajenim situacijama, prilagođavanje načina izražavanja situacijama</p> <p>Mogućnost stvaranja sadržaja koji ima logičan slijed</p> <p>Mogućnost govorenja i pisanja o konkretnim sadržajima (vidim, čujem) i o osjećanjima</p> <p>Osmišljeno i pravilno izražavanje u usmenoj i pisanoj formi</p> <p>Uočavanje smislene povezanosti tematskih riječi</p> <p>Uočavanje reprezentativnih osobina</p>	<p>Sposobnost hipotetičkog mišljenja zamišljanje brojnih alternativa</p> <p>osmišljenost, svrsishodnost, pravilnost i jasnoća izražavanja</p> <p>Uspostavljanje logičkih veza i stvaranje smislene i kompozicijski organizovane priče</p> <p>Zapažanje važnih osobina, ali i mogućnost uspostavljanja relacija: vidljivo i skriveno</p>	<p>Posjedovanje bogatog leksičkog fonda i mogućnost spontanog, tečnog izražavanja</p> <p>Sposobnost pisanja emotivno obojenih sadržaja</p> <p>Posjedovanje bogatstva ideja i mogućnost oblikovanja misli na zanimljiv način Posjedovanje dara zapažanja i raspolaganje rječnikom kojim zapaženo može izraziti riječima, rečenicama, pričom Dobro zapažanje i bogat rječnik, mogućnost poređenja i zaključivanja</p>
<p><i>Mješoviti</i> <i>Pismo kao izraz zahvalnosti</i></p> <p><i>Razglednica</i></p>	<p>Pisanje pisma zahvalnosti, e-maila</p> <p>Pisanje razglednice</p>	<p>Prilagođavanje namjeni sadržaja i oblika izražavanja</p> <p>Pisanje sa svrhom, način obraćanja, oslovljavanje, rukopis, stil, izgled papira, urednost kao pokazatelji koliko poštujemo osobu kojoj pišemo</p>	<p>Pavilno izražavanje u pisanoj formi</p> <p>Mogućnost izražavanja kroz smislene rečenice kratke forme</p>	<p>Stvaranje smislenih i kompozicijski tačnih sadržaja</p>	<p>Pisanje sadrži elemente slikovitog i maštovitog kazivanja</p> <p>Bogatstvo misli i asocijacija, originalnost u upotrebi riječi</p>

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE

Učenici su misaono jači, iskustvom bogatiji. To znači da treba **povećati očekivanja** i jasno postaviti zahtjeve. Na početku godine važno je izvršiti **evaluaciju** postignuća u prethodnim razredima i upoznati učenike čemu težimo u pojedinim područjima: kakvom čitanju, pisanju, razumijevanju sadržaja, kakvom usmenom i pismenom izražavanju. Dogovorite se s učenicima o nivoima postignuća, napišite na razredni pano šta očekujete u pojedinim područjima. To je naznačeno u standardima postignuća. Postepeno ih uvodite u jasnu pojmovnu diferencijaciju.

U stvaranju ukupne programske strukture uvažavani su važni elementi: broj nastavnih sati, kriteriji važni za izbor nastavnih sadržaja, međusobna povezanost i prožimanje sadržaja pojedinih područja nastave maternjeg jezika, programska struktura ovog nastavnog predmeta u prethodnim razredima i definirani ishodi učenja u pojedinim područjima, zahtjevi ostalih nastavnih predmeta i karakteristike receptivnih mogućnosti učenika četvrtog razreda.

Čitanje i pisanje ostaju u prvom planu. Interpretacija teksta kao područje u osnovi je gramatike i nastave usmenog i pismenog izražavanja. To je nepresušan izvor riječi, pojmova i doživljaja. Čitanačka štiva su istovremeno vrijedna književna djela i osnov su za realizaciju svih programskih zahtjeva. Ti se tekstovi razlikuju s obzirom na tematiku, obim, prisustvo naracije i deskripcije, dominantan vrijednosni sistem, ali koliko mogu biti od pomoći u ostvarivanju ciljeva ostalih područja nastave maternjeg jezika.

U samoj interpretaciji teksta treba stalno imati na umu da prava umjetnost ostaje u sferi estetskih osjećanja i nije joj zadatak direktno, nametljivo poučava, posebno ne da nameće stavove i poruke. Važno je da učenici umjetnička štiva dožive kao nešto što je snažno i lijepo i što djeluje na osjećanja, misli, maštu. Da taj susret predstavlja doživljaj ugodnog literarnog iskustva. Neka u razgovoru, raspravi, suprotstavljanjem mišljenja dolaze do zaključaka.

U interpretaciji lirске pjesme novi su, u pojmovnom smislu, ritam i rima. Manje insistirajte na reprodukciji u pojmovnom smislu, stvorite atmosferu u kojoj će učenici osjetiti zvučnost, slikovitost i ritam, neka više uživaju u ritmu, a manje pamte pojmove. Poeziju treba čitati i u njoj uživati. Ne robovati bilo kakvim šablonima i ne smješati sve u racionalne okvire.

Medijsku kulturu valja posmatrati u kontekstu ukupnih programskih zahtjeva i potcrtavati potrebu selektivnog pristupa ovim sadržajima.

Posebno mjesto u Programu ima domaća lektira. Za pet naslova ostavljeno je *15 nastavnih sati*. Kreativnijim, fleksibilnijim pristupima radu na ovim tekstovima uvodite učenike u svijet literature i razvijajte s a m o s t a l n o s t u druženju s knjigom. Važno je da učenik čita, razumije, izrazi pročitano na njemu svojstven način, da može objasniti zašto mu se nešto dopada ili ne dopada, da ilustrira. Svako je djelo posebno i traži specifičan pristup. Važno je da knjiga ostane u sjećanju, da ostavi traga u doživljajnom smislu, a ne da bude na popisu "pročitanih". Izbor iz poezije bosanskohercegovačkih autora je poticaj za kreativnije pristupe. Dozvolite učenicima da čitaju i da izdvajaju pjesme koje se njima posebno dopadaju. Neka se pripreme za čitanje i recitovanje odabrane pjesme, obrazlože izbor. Neka lijepo prepisu tekst pjesme (sigurno će se truditi da to bude lijepo, a to je onda i vježba usmjerena na estetsku stranu rukopisa), ilustriraju, a onda te listove uvežite i dogovorite se s njima o naslovu (Najljepše pjesme, izbor IV a razreda; Pjesma do pjesme, odabrali učenici IVb itd.). Isto možete uraditi i sa pričama. Neka biraju pjesmu, priču koja se odjeljenju kao takva dopada. Stavite na pano tekst pjesme, priče.

Sadržaji nastave gramatike, kulture usmenog i pismenog izražavanja direktnije su usmjereni na poboljšavanje nivoa opšte pismenosti. Bilo bi poželjno da nastavnici ocjenjuju i kvalitet usmenog izražavanja. U razrednoj nastavi vježba usmenog izražavanja uvijek prethodi pismenoj vježbi. Tako treba i dalje raditi, ali uvesti ocjenjivanje kvaliteta govora. To bi svakako povećalo odgovornost prema izgovorenoj riječi i ulaganju napora u oblikovanje rečenice, pojačalo bi potrebu da se izbjegavaju

ponavljanja, a jačala bi ukupna motivacija za rad na usmenom izražavanju. Ističite značaj osmišljenog, pravilnog, jasnog govora .

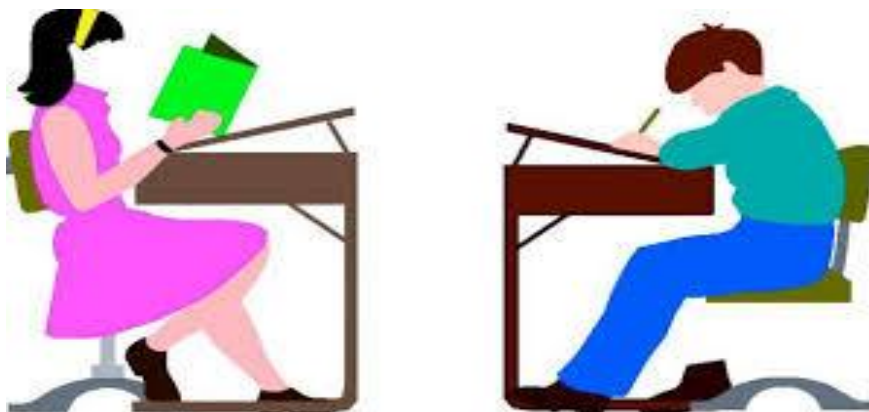
U realizaciji sadržaja nastave gramatike i pravopisa oslanjati se na dječije doživljavanje jezika. Na pojmovima raditi uvijek u kontekstu rečenice, teksta. Tako će lakše diferencirati primjere od (ne) primjera. Pojmovi se međusobno razlikuju po stupnju apstrakcije. Uvijek su u odnosu međuzavisnosti, kako u okviru ovog nastavnog predmeta, tako i u ukupnom ljudskom saznanju.

I na kraju, **ukupna postignuća valja iskazati numeričkom ocjenom**. Uz programske sadržaje su tri nivoa postignuća: zadovoljavajuća (minimalna) postignuća , dobra, prosječna i ona iznad prosjeka – visoka postignuća. Iako ti nivoi nisu podudarni sa skalom ocjenjivanja od 1- 5 ipak su važan orijentir u postavljanju zahtjeva. Uostalom, nastavnik kao ocjenjivač mora uvažavati mnoštvo elemenata: Nema univerzalne preporuke ni za navedene stupnjeve i za sve aspekte znanja i vještina.

Važno je da i učenike vježbate u **samoocjenjivanju**. Kažite im unaprijed šta ćete ocjenjivati, kada, šta smatrate posebno važnim. Napravite i na panou prikaz očekivanih rezultata opisanih po stupnjevima. Primjera radi: Moje čitanje ima sve karakteristike dobrog čitanja: pravilno je, tečno, izražajno. Mogu pročitati tekst bez greške. Neka svaki učenik postavi sam sebi pitanje: Gdje sam ja? Neko će primijetiti da njegovo čitanje nije dovoljno brzo, drugi da čita monotono, treći da griješi mnogo u izgovoru riječi. Analiza je zajednička. Svi su ocjenjivači. Zajednički dolazimo i do mjera koje će djelovati na poboljšanje postignuća pojedinca i odjeljenja. Plan daljih aktivnosti podrazumijeva utvrđivanje bližih i daljih koraka i ciljeva, individualne i individualizirane linije razvoja.

Sličan pristup odredite i u ostalim područjima. Kažite na koji način ćete bodovati odgovore i neka oni sami upišu ocjenu nakon uvida u tačnost (na bazi poređenja). Veoma je važno da i roditelji budu upućeni u **smisao ocjenjivanja**. Ne zaboraviti da ocjena ima onoliko smisla koliko vodi ukupnom napredovanju svakog učenika i koliko u njemu budi želju da se potruži i poboljša postignuće.

NASTAVNI PLAN I PROGRAM
OSNOVNA ŠKOLA

Predmet: MATEMATIKA

4. razred

Sarajevo, juni 2018.godine

MATEMATIKA – IV RAZRED

(4 časa sedmično – 140 časova godišnje)

*Obrazloženje

Izvršene su određene korekcije Nastavnog programa iz nastavnog predmeta Matematika za četvrti razred devetogodišnje osnovne škole:

- Nastavna jedinica „Ugao/ kut“ se realizuje;
- Nastavna jedinica „Sabiranje i oduzimanje duži“ se realizuje;
- Nastavna jedinica „Prava koja prolazi dvjema tačkama“ se ne realizuje;
- Nastavna jedinica „Prava koja prolazi jednom tačkom“ se ne realizuje;

CILJEVI I REZULTATI ODGOJNO-OBRAZOVNOG RADA

CILJEVI I REZULTATI ODGOJNO-OBRAZOVNOG RADA		
PODRUČJA	CILJEVI	OČEKIVANI REZULTATI
Znanje	Sticanje znanja: <ul style="list-style-type: none"> – poznavanje i upotreba matematičkih simbola – formiranje pojmova hiljadice i desetihiljadice - uočavanje strukture i zakonitosti predstavljanja trocifrenih i četverocifrenih brojeva - predstavljanje brojeva na brojevnoj liniji -uspoređivanje brojeva do 1000 - redni brojevi 1-1000 i njihovo prislanje rimskim ciframa – formiranje pojmova, uočavanje zakonitosti i usvajanje postupaka četiri osnovne računске operacije – formiranje predodžbe (predstave) o pravoj, polupravoj i duži – o krugu i kružnici. Krug kao ravna površina valjka i kupe –crtanje i označavanje elemenata kružnice i kruga – znaju jedinice mjerenja i njihovu praktičnu upotrebu.	Učenik treba znati: <ul style="list-style-type: none"> –prepoznati, razumjeti i pravilno koristiti matematički jezik i simbole u skupu brojeva do 1000 – prepoznati brojeve prve hiljade, njihov položaj na brojevnoj crti 0–1000, njihovu strukturu – sa sigurnošću obavljati računanja, provjeravati jednu matematičku operaciju pomoću suprotne u skupu brojeva do 1000 –sastavljati i rješavati brojevne izraze prema datim (tekstualnim) uvjetima – rješavati zadatke date riječima (problemske zadatke) - strukturirati brojeve do 10 000 - sabirati i oduzimati višekratnike broja 10 i 100 u skupu brojeva do 10 000 – uočiti važnost procjene i provjere rezultata pomoću jedinica za duljinu, masu i zapreminu – razlikuje i shvata odnose između jedinice mjerenja iste vrste – pravilno, na različitim proizvodima čitati i prepoznavati jedinice mjerenja – izvoditi jednostavnija praktična mjerenja.
Sposobnosti i vještine	Razvijanje vještina i sposobnosti: <ul style="list-style-type: none"> –razvrstavanja –uspoređivanja –nizanja –slijeđenja niza uputa –prostornog organiziranja i orijentiranja – vizuelizacije i vizuelnog grupiranja –procjenjivanja, kritičkog vrednovanja vlastitih rezultata i njihovo poređenje sa	Učenik treba moći: <ul style="list-style-type: none"> – sigurno razvrstavati brojeve i po različitim kriterijima - s lakoćom uporediti ma koja dva broja u skupu brojeva prve hiljade - predstavljati na brojevnoj crti brojeve do 10 000 - izvoditi jednostavnije zaključke induktivnim mišljenjem i

	<p>rezultatima drugih</p> <ul style="list-style-type: none"> - sposobnosti prezentiranja podataka i prenošenja informacija kroz različite oblike rada - prepoznavanja obrazaca (formula) - induktivnog mišljenja - induktivnog analognog zaključivanja - različitih načina matematičkog izražavanja i komuniciranja - logičkog i kritičkog mišljenja 	<p>analogijom</p> <ul style="list-style-type: none"> - koristiti pomagala za crtanje pravih, polupravih i duži - mjeriti dužine uz prethodno procjnjivanje i pravilan izbor jedinica mjerenja. - crtati kružnicu zadanog središta i poluprečnika pomoću šestara. - koristiti kreativnost i maštu za rješavanje učenicima primjerenih problema, moći primjeniti matematička znanja u svakodnevnom životu i radu
Vrijednosti i stavovi	<p>Razvijanje pozitivnih vrijednosti i stavova:</p> <ul style="list-style-type: none"> - argumetiranja ličnih stavova i poštivanje i uvažavanje stavova drugih, - kolektivnog (tinskog) rada, - pozitivnih osobina ličnosti - radovanje ličnom uspjehu i uspjehu drugih - prema istini, tačnosti, preciznosti i upornost - samopouzdanje, samoaktuelizacija 	<p>Učenik će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prepoznati značaj i važnost primjene matematike u svakodnevnom životu i radu - imati pozitivan stav prema novim saznanjima - pokazivati više zanimanja za timski rad i socijalizaciju - naučiti da sasluša argumentaciju i da kritički preispituje lične stavove i stavove drugih. - prepoznavati vrijednosti unutrašnjeg života i unutarnje nagrade, pokazati više samopouzdanja i vlastite odgovornosti i inicijative - osnažiti vlastite motive, emocije i doživljaje - pokazati više samopouzdanja i odgovornosti

MATEMATIKA IV

TEMATSKE CJELINE

- 1. Brojevi prve hiljade (tisuće)**
- 2. Prava u ravni (pravac u ravnini)**
- 3. Sabiranje i oduzimanje do hiljadu tisuću)**
- 4. Krug i kružnica**
- 5. Množenje i dijeljenje do hiljadu (tisuću)**
- 6. Brojevi do 10 000**
- 7. Mjerenje veličina**

1. Brojevi prve hiljade (tisuće)

- Zapisivanje i čitanje brojeva prve hiljade.
- Struktura brojeva prve hiljade.
- Sttice prve hiljade.
- Brojevena crta 0-1000.
- Položaji brojeva na brojevnoj crti 0-1000.
- Sabiranje i oduzimanje višekratnika broja 100
- Rimski brojevi prve hiljade (zapisivanje rimskim ciframa).
- Upoređivanje brojeva prve hiljade.

2. Prava u ravni (pravac u ravnini)

- Prava/pravac, poluprava/polupravac i duž/dužina
- Tačka i prava. Duž kao dio prave.
- Sabiranje i oduzimanje duži.
- Uzajamni položaj pravih: sijeku se, paralelne su (i poklapaju se). Okomite prave
- Crtanje paralelnih i okomitih pravih.
- Ugao/ kut- crtanje i obilježavanje.

3. Sabiranje i oduzimanje do hiljadu (tisuću)

- Pravila o nepromjenljivosti zbira i nepromjenljivosti razlike.
- Usmeno sabiranje i oduzimanje Svojstva sabiranja i oduzimanja u prvoj hiljadi.
- Pismeno sabiranje i oduzimanje u prvoj hiljadi.
- Zadaci zadani riječima i složeniji brojevni izrazi u prvoj hiljadi.

4. Krug i kružnica

- Uočavanje kruga i kružnice na valjku i kupi i crtanje kružnice pomoću kupe i valjka.
- Modeliranje krugova od papira i određivanje elemenata kružnice na modelima origami-tehnikama.
- Određivanje elemenata kruga i kružnice (središta, prečnika i poluprečnika).
- Crtanje kružnice šestarom.

5. Množenje i dijeljenje do hiljadu (tisuću)

- Skraćeno množenje i dijeljenje dekadskim jedinicama
- Osobine produkta (komutativnost i asocijativnost).
- Množenje brojem zbira i razlike (zakon distributivnosti).
- Usmeno množenje u prvoj hiljadi. (Množenje višekratnika broja 10, broja 100 i ma kojeg broja)
- Pismeno množenje u prvoj hiljadi.
- Dijeljenje u prvoj hiljadi.
- Dijeljenje sa ostatkom
- Zadaci zadani riječima i složeniji brojevni izrazi u prvoj hiljadi. (U rješavanju koriste se jednačine i nejednačine odgovarajućih oblika).

6. Brojevi do 10 000

- Hiljadice i stotice u skupu do 10 000.
- Struktura brojeva prve hiljade (višecifreni brojevi).
- Brojeva linija 0-10000, sa naznačenim višekratnicima broja 100 (10)
- Sabiranje i oduzimanje višekratnika broja 10 u skupu brojeva do 10 000.

7. Mjerenje veličina

- Mjerenje dužine. Jedinice za mjerenje dužine: 1 m, 1 dm, 1cm,1 mm; (-, deci, centi, mili), 1m, 1 km. (-, kilo)
- Mjerenje mase. Jedinice mjerenje mase: 1 g, 1 dag, 1kg, 1t
- Mjerenje zapremine tekućine. Jedinice za mjerenja zapremine tekućine: 1l, 1 dl, 1cl,1 ml, 1hl
- Zadaci sa mjerenjima i jedinicama mjerenja. Problemski zadaci.

DIDAKTIČKO - METODIČKE NAPOMENE

1. Brojevi prve hiljade (tisuće)

U prethodnim razredima stvorena je solidna osnova za realizaciju programskih sadržaja u IV razredu, te je na početku školske godine neophodno ponoviti gradivo iz prethodnih razreda.

U IV razredu se postavljaju složeniji zahtjevi u pogledu znanja učenika i interpretaciji tih sadržaja na višem nivou. Učenike treba prvo upoznati sa čitanjem i zapisivanjem brojeva prve hiljade, njihovim relacijama, mjesnim i brojnim vrijednostima cifara i drugim osobinama, što sa ranije stečenim znanjem čine osnovu za uspješno savladavanje računskih operacija predviđenih za obradu u ovom razredu. U radu se neophodno pridržavati principa postupnosti. Princip očiglednosti treba koristiti i pri predstavljanju brojeva na brojnoj osi. Posebnu pažnju posvetiti zapisivanju brojeva rimskim ciframa.

2. Prava u ravni

Geometrijske sadržaje početne nastave matematike treba prezentirati učenicima imajući, u potpunosti na umu, da smo ovdje u **neformalnoj (intuitivnoj)** geometriji (tijelo – površ– linija – tačka), a ne u **formalnoj geometriji** (tačka–linija–površ–tijelo).

Dakle, do pojma prave (i poluprave) učenik dolazi misaonim produžavanjem duži preko njenih granica. Pored izraza **beskonačno** treba učenike postupno uvoditi u termin «preko svakog broja».

Od naročitog su značaja zadaci učenicima da prepoznaju i imenuju sve geometrijske oblike na pravoj i na njoj dviju naznačenih tačaka (prava, dvije tačke, duž, ugao/ kut, **četiri poluprave**).

3. Sabiranje i oduzimanje u prvoj hiljadi (tisući)

Ovdje je predviđeno postepeno uvođenje pojmova **usmeno** odnosno **pismeno** računanje.

Još jednom podvlačimo da princip očiglednosti treba biti stalno prisutan u radu sa učenicima.

4. Krug i kružnica

Već i sama struktura teksta koji je naveden, daje niz jasnih metodičkih uputstava i učitelju i autoru udžbenika.

Međutim, potcrtavamo da smo u **intuitivnoj geometriji**. Redoslijed: učenici na predmetima **prvo** uočavaju krug, **pa onda** kružnicu. Crtaju kružnicu i isjecaju model kruga.

Presavijanjem modela kruga uočavaju središte kruga i kružnice.

Elemente kruga i kružnice, nakon ovakvog pristupa, lako je objasniti.

5. Množenje i dijeljenje u okviru prve hiljade (tisuće)

Gledano sa aspekta pojmova množenja i dijeljenja, u prvoj hiljadi se proširuju i produbljuju sadržaji iz prve stotine. Ovdje predviđamo izvjesno proširivanje dosadašnjeg zahtjeva „množenje i dijeljenje jednocifrenim brojem“, time što će se govoriti o množenju i dijeljenju u okviru prve hiljade, bez limitiranja veličine množitelja («jednocifrenim brojem»). Težište će se dati na uočavanje, razumijevanje i primjenu zakona distributivnosti množenja prema sabiranju i oduzimanje i na popularno pravilo «svaki sa svakim».

6. Brojevi do 10 000

Proširivanje skupa brojeva prve hiljade na skup brojeva do 10 000 treba realizirati postupno: upoznavanjem svih višekratnika broja hiljade, pa višekratnika broja 100 i konačno broja 10 u prvoj hiljadi. Ovo treba uraditi uz korištenje brojevnih linija.

7. Mjerenje veličina

Usvajanjem brojeva prve hiljade stvorene su osnove za zaokruživanje svih standardiziranih jedinica mjerenja veličina i njihovih odnosa. U suštini ova tematska cjelina ima za cilj da se proširi i produbi znanja o mjerenju i jedinicama mjerenja ranije upoznatih veličina. U programu smo, kada su u pitanju jedinice za masu, odstupili od uobičajenog sistema (metar, kilogram, sekunda) .

Nadamo se da će učenici koji ovladaju ovim znanjem moći, kada na primjer, na bocama Coca – cole nađu i oznake 33 cl umjesto, za njih, nerazgovjetne oznake 0,33 L dovesti u vezu navedene mjere (šta je ovdje zarez, zašto je L umjesto l?)

Pravo značenje mase od jednog grama učenik shvaća nakon spoznaje da je masa jednog mililitra vode jedan gram, istina na odgovarajućoj temperaturi. Koristeći se različitim pomagalima učenik može postići takva znanja i sposobnosti da procjenjuje masu jedne kapi vode ili masu suze.

SADRŽAJI	ZNANJE	SPOSOBNOSTI	VRIJEDNOSTI, STAVOVI, PONAŠANJE	AKTIVNOSTI UČENIKA	AKTIVNOSTI NASTAVNIKA
<p>1. Brojevi prve hiljade (tisuće)</p> <p>- Zapisivanje i čitanje brojeva prve hiljade.</p> <p>- Struktura brojeva prve hiljade</p> <p>- Stotice prve hiljade (1–100, 101–200, ...)</p> <p>- Položaji (redosljed) brojeva na brojevnoj crti 0-1000.</p> <p>- Sabiranje i oduzimanje višekratnika broja 100</p> <p>- Redni brojevi prve hiljade; zapisivanje brojeva rimskim ciframa.</p> <p>- Upoređivanje brojeva prve hiljade.</p>	<p>Prepoznaju, zapisuju, čitaju i uspoređuju brojeve do 1000</p> <p>Poznaju i upotrebljavaju matematičke simbole</p> <p>Razumiju strukturu brojeva prve hiljade,</p> <p>Znaju prvi i zadnji broj stotina i hiljada,</p> <p>Zapisuju, čitaju i određuju položaj (redosljed) brojeva na brojevnoj crti od 0-1000</p> <p>Sabiraju i oduzimaju višekratnike broja 100</p> <p>Koriste redne brojeve do 1000</p> <p>Prepoznaju, čitaju i pišu brojeve rimskim ciframa do M (pomoću I, V, X, L, C, D, M)</p>	<p>Razvrstavanja, klasificiranja, uspoređivanja</p> <p>Nizanja, slijeđenja niza uputa,</p> <p>Prostornog organiziranja, orijentiranja, i vizuelnog grupiranja</p> <p>Procjenjivanja,</p> <p>Induktivnog mišljenja</p> <p>Induktivnog analognog zaključivanja</p> <p>Različitih načina matematičkog izražavanja i komuniciranja</p> <p>Korištenja matematičkog jezika i simbola</p> <p>Primjenjivanje matematičkih znanja u svakodnevnom životu</p> <p>Samostalno i timsko formuliranje zaključaka</p>	<p>Pokazuju interesovanje za učenje o brojevima i kvantitativnim odnosima.</p> <p>Pokazuju interesovanje za rješavanje problema i zadataka samostalno, u paru i timu</p> <p>Procjenjuju i vrednuju vlastite stavove i stavove drugih</p> <p>Pokazuju interesovanje za istraživački rad</p> <p>Poštuju pravila edukativne igre</p> <p>Zanimaju se za složenije matematičke igre</p> <p>Pokazuju svijest o značaju igre u učenju.</p> <p>Pokazuju upornost, preciznost, dosljednost i ostale pozitivne crte ličnosti</p> <p>Pokazuju inicijativu i želju za usvajanjem novih znanja i proširivanje postojećih</p>	<p>Aktivno učestvuje u svim oblicima nastavnog rada.</p> <p>Pažljivo sluša i prati izlaganje nastavnika i neposredno saraduje u kreiranju različitih edukativnih situacija u razredu.</p> <p>Pomaže nastavniku kod izrade nastavnih sredstava i dizajniranja edukacijskih situacija.</p> <p>Sudjeluje u sastavljanju i rješavanju matematičkih zadataka iz svakodnevnog života</p> <p>Korisiti udžbenik i drugu literaturu.</p> <p>Izvršava zahtjeve nastavnika (dovoljno vremena posvećuje vježbanju i rješavanju zadataka)</p> <p>Redovito uči i izrađuje domaće zadatke</p> <p>Daje puni doprinos kolektivnom radu, posebno grupnom</p>	<p>Operacionalizira nastavni program, kreira i modelira planove rada (godišnje, mjesečne, sedmične i dnevne)</p> <p>Priprema nastavnu tehniku i tehnologiju.</p> <p>Sa učenicima izrađuje didaktički materijal.</p> <p>Vodi evidenciju svojih zapažanja o napredovanju učenika, identifikuje teškoće u njihovom radu.</p> <p>Stara se da nastava poprimi forme interaktivne komunikacije.</p> <p>Primjenjuje metode i strategije poučavanja primjerene stepenu sposobnosti učenika</p> <p>Redovno prati i vrednuje rad učenika i vodi uredne zabilješke o tome</p> <p>Bira zadatke i postavlja zahtjeve koji su optimalno usaglašeni sa učeničkim sposobnostima</p>

<p>2. Prava u ravni</p> <ul style="list-style-type: none"> - Prava/ pravac, poluprava/ polupravac i duž, dužina duži. - Tačka i prava. Duž kao dio prave. - Ugao/kut, crtanje i obilježavanje - Sabiranje duži. - Oduzimanje duži. - Uzajamni položaj pravih u ravni: ukrštene i paralelne. - Okomite prave i prave koje se poklapaju. - Crtanje paralelnih i okomitih pravih 	<p>Prepoznaju (modele) pravih u okruženju</p> <p>Da prava nema granica</p> <p>Crtaju i označavaju duži, prave i poluprave i ugao. Jasan im je pojam prave, poluprave i duži i ugla</p> <p>Uočavaju da je duž dio prave i poluprave, sabiranje i oduzimanje duži.</p> <p>Opisati tačku i pravu kao osnovne matematičke pojmove</p> <p>Uočavaju da jedna tačka ne određuje jednu pravu</p> <p>Crtaju paralelne i okomite prave</p>	<p>Razmjene informacija, ishoda, uradaka i iskustava sa drugovima/ cama nastavnikom/ com</p> <p>Kritičko vrednovanje vlastitih rezultata</p> <p>Apstrahovanja i konkretizovanja vizuelnog pamćenja i uopćavanja, prepoznavanje i korištenje obrazaca (formula)</p> <p>- Prostorne organizacije i orijentacije</p>	<p>Pokazuju inicijativu i želju za usvajanjem novih znanja i proširivanje postojećih</p>	<p>Uredno, u svojoj teci, bilježi informacije koje mu sugerira nastavnik</p> <p>Pouzdana obavlja četiri osnovne računске operacije u prvoj hiljadi i redovito procjenjuje i provjerava rezultate</p> <p>Posvećuje punu pažnju</p>	<p>Ostvaruje produktivnu stvaralačku atmosferu i pozitivno ozračje u razredu</p> <p>Učenike uključuje u aktivan i saradnički rad</p> <p>Ostvaruje saradnju s čenikovom porodicom (starateljima) prilikom identifikacije teškoća u učenju matematike kao i u otklanjanju identifikovanih teškoća</p> <p>Prilagođava zahtjeve svakom učeniku pojedinačno u skladu sa sposobnostima učenika</p> <p>Primjenjuje različite oblike nastavnog rada sukladno učeničkim interesovanjima, iskustvima i sposobnostima</p> <p>Omogućava učenicima da prije nego što budu pitani i sami pitaju</p>
--	--	---	--	---	---

<p>3. Sabiranje i oduzimanje u prvoj hiljadi</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pravila o nepromjenljivosti zbira i nepromjenljivosti razlike. - Usmeno sabiranje i oduzimanje. - Pismeno sabiranje i oduzimanje u prvoj hiljadi. - Nejednačine oblika $x+8<45$ 	<p>Usvajaju pravila i zakonitosti sabiranja i oduzimanja u prvoj hiljadi ,o strukturi trocifrenog broja i predstavljanju brojeva iz prve hiljade na različite načine</p> <p>Primijenjuju svojstva sabiranja i oduzimanja na brojeve prve hiljade.</p> <p>Pouzdana i brzo, pismeno i usmeno, sabiraju dva ili više broja prve hiljade, sastavljaju i rješavaju jednostavnije zadatke zadane riječima, uz primjenu jednačina. i nejednačina odgovarajućih oblika</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Slijeđenje niza uputa -algoritam Međusobnog povezivanja i upotrebe prethodno stečenih znanja o zakonitostima i pravilima sabiranja i oduzimanja (zakon asocijacije, komutacije itd u bilo kojem brojnemu nizu je isti) <p>Usmeno i pismeno sabirati u skupu brojeva do 1000</p> <p>Primijeniti stečena znanja sabiranja i oduzimanja u svakodnevnom životu</p>	<p>Pokazuju inicijativu i želju za usvajanjem novih znanja i proširivanje postojećih</p>	<p>preciznosti "vodoravnog" i "uspravnog" računanja</p> <p>Računa sigurno, uz korištenje olakšica</p> <p>Analizira i sintetizira različite zapise brojeva prve hiljade.</p> <p>Strpljivo i pažljivo obavlja složenije zadatke množenja i dijeljenja</p> <p>Pravilno koristi geometrijski pribor i precizno crta</p>	<p>Podstiče istraživački duh kod učenika i samostalnost u radu</p> <p>Ostvaruje korelaciju matematike i drugih nastavnih predmeta</p> <p>Razvija kritički pristup učenika u rješavanju zadataka i problema</p> <p>Poučavanjem i matematičkim sadržajima razvija kod učenika komunikacijske vještine i sposobnosti (korištenje matematičkog jezika i simbola, preciznost u izražavanju itd)</p> <p>Pomaže učenicima da matematički izražavaju svoje ideje i zapažanja</p> <p>Povezuje matematičke sadržaje sa realnim životnim situacijama</p> <p>Tematski povezuje sadržaje unutar nastavnog programa</p> <p>Pomaže učenicima da kritički sagledaju ono što su naučili</p>
<p>4. Krug i kružnica</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uočavanje kruga i kružnice na valjku i kupi. - Crtanje kružnice pomoću kupe i valjka. - Određivanje elemenata kružnice na modelima urađenim origami tehnikom. - Crtanje kružnice šestarom. - Elementi kruga i kružnice i njihovo označavanje 	<p>Uočavaju oblike kruga i kružnice u okruženju</p> <p>Crtaju kružnicu</p> <p>Crtaju, označavaju elemente kružnice i kruga</p> <p>Određuju elemente kruga i kružnice koristeći se origami tehnikom</p> <p>Uočavaju na kružnici središte, prečnik i poluprečnik</p>	<p>Crtanje kružnice i kruga pomoću modela i pomoću šestara.</p> <p>Uočiti i razlikovati krug i kružnicu kao i njihove osnovne elemente</p> <p>Vizuelno grupisanje, prostorna orijentacija i organizacija.</p> <p>Slijeđenje uputa za niz</p>			

<p>5. Množenje i dijeljenje u okviru prve hiljade(tisuće)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Osobine produkta (komutativnost, asocijativnost i distributivnost). - Usmeno i pismeno množenje u prvoj hiljadi. - Dijeljenje u prvoj hiljadi. - Polovine, trećine, četvrtine, petine i desetine broja kao količnici dijeljenja broja, redom, brojevima 2,3,4,5 i 10 ($\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{5}$, $\frac{1}{10}$ – standardno zapisivanje). Izračunavanje navedenih dijelova broja. - Dijeljenje sa ostatkom - Vantablično množenje i dijeljenje oblika 30:2 i 15:2 	<p>Sastavljaju brojevne izraze po zadanim uvjetima.</p> <p>Rješavaju jednostavne problemske zadatke.</p> <p>Uočavaju da je prva hiljada 1- 1000 a deseta 9001- 10 000 .</p> <p>Prepoznaju, čitaju i zapisuju svaki broj do 10 000 Povezuju i primjenjuju zakonitosti i pravila množenja i dijeljenja u računanju Znaju višekratnike broja 100 u skupu brojeva do 10 000 povezati s brojevima do 100, a višekratnike broja 10 s brojevima do 1000. Pismeno množe i dijele u prvoj hiljadi</p> <p>Rješavaju matematičke zadatke koristeći se jednačinama i nejednačinama odgovarajućih oblika</p>	<p>koraka</p> <p>Analiziranje i sintetiziranje</p> <p>Korištenje origami tehnike</p> <p>Korištenje algoritama (postupaka) računanja</p> <p>Zaključivanje analogijom</p> <p>Stvaranje i korištenje modela (načina) računanja</p> <p>Koriste množenje i dijeljenje pri rješavanju svakodnevnih problema iz života</p> <p>Vrše jednostavnija sabiranja i oduzimanja u skupu brojeva 1- 10 000</p> <p>Primjenjuju znanja o brojevima u svakodnevnom životu</p>		<p>Prepoznaje veličine, zna ih mjeriti i koristiti jedinice mjerenja</p> <p>Precizno mjeri, prepoznaje i imenuje jedinice mjerenja na različitim predmetima iz okruženja</p> <p>Koristi naučena znanja o rednim brojevima (prepoznaje i tumači zapise rednih brojeva rimskim ciframa)</p> <p>Koriste tablice, simbole i grafove sigurno i svrsishodno, znaju ih interpretirati (obrazložiti)</p> <p>Učestvuje u edukativnim igrama uz puno razumijevanje njihove svrsishodnosti</p>	<p>Podstiče ih na saradnju i razmjenu informacija</p> <p>U razredu, kreira saradničku i pozitivnu atmosferu</p> <p>Prema svakom učeniku se odnosi s pažnjom, poštovanjem i uvažavanjem</p> <p>Svojim ponašanjem, otvorenosti prema novim saznanjima i pozitivnom stavu prema cjeloživotnom učenju daje dobar primjer učenicima</p> <p>Permanentno se usavršava u svim segmentima nastavno pedagoškog rada</p>
--	---	--	--	---	---

<p>6. Brojevi do 10 000</p> <ul style="list-style-type: none"> - Struktura brojeva do 10 000 - Brojevnna linija (crta) 0-10000, sa naznačenim višekratnicima broja 100 (10) - Sabiranje i oduzimanje višekratnika broja 10 u skupu brojeva do 10 000 	<p>Prepoznaju i imenuju (čitaju) brojeve do 10 000</p> <p>Uočavaju strukturu višecifrenih brojeva</p> <p>Prepoznaju, čitaju i zapisuju cifre (znamenke) na brojevnoj liniji do 10 000</p> <p>Sabiraju i oduzimaju višekratnika broja 10 u skupu brojeva do 10 000</p>				
<p>7. Mjerenje veličina</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mjerenje dužine . - Jedinice za mjerenje dužine: 1 m, 1 dm, 1cm, 1 mm; (-, deci, centi, mili) 1m, 1 km. (-, kilo) - Mjerenje mase . - Jedinice za mjerenje mase: 1 g, 1 dg, 1 mg; 1 g, 1dag, 1 kg 	<p>Intuicijom i analogijom povezuju</p> <p>Spoznaju da jedan mililitar vode (na određenoj temperaturi) ima masu od jednog grama.</p> <p>Preračunavaju jedinice mjerenja istovrsnih veličina</p>	<p>Na predmetima prepoznaju oznake veličina i razumiju njihove odnose</p> <p>Procjenjivati veličine od 1m, 1 l, 1 kg</p>			

<p>- Mjerenje zapremine tekućine. Jedinice mjerenja za zapreminu tekućine: l, dl, cl, ml; l, hl</p> <p>- Zadaci sa mjerenjima i jedinicama mjerenja . Problemski zadaci.</p>	<p>Tačno izražavaju ishode (rezultate) mjerenja</p> <p>Rješavaju problemske zadatke sa mjernim jedinicama</p> <p>Usvajaju znanja o manjim, odnosno većim jedinicama mjerenja, uočavaju odnose među njima i kroz primjenu u svakodnevnom životu shvataju praktičnu vrijednost mjera i jedinica mjerenja</p>				
--	--	--	--	--	--

KANTON SARAJEVO
Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade

NASTAVNI PLAN I PROGRAM
OSNOVNA ŠKOLA

Predmet: MOJA OKOLINA

4. razred

Sarajevo, juni 2018.godine

MOJA OKOLINA – IV RAZRED

(2 časa sedmično- 70 časova godišnje)

Izvršene su određene korekcije Nastavnog programa iz nastavnog predmeta Moja okolina za četvrti razred devetogodišnje osnovne škole:

*Obrazloženje:

- Nastavna jedinica „Uvjeti pod kojima se razvijaju živi organizmi“ ne realizuje se;*
- Nastavna jedinica „Živa bića u godišnjim i vremenskim promjenama“ ne realizuje se;*
- Nastavna jedinica „Čovjekove aktivnosti vezane za godišnja doba“ ne realizuje se;*
- Nastavna jedinica „Kulturne i javne i prosvjetne ustanove u mom mjestu“ ne realizuje se;*
- Nastavna jedinica „Neprijatelji zdravlja – (duhan, alkohol, droga)“ ne realizuje se, jer je u programu Tjelesnog i zdravstvenog odgoja ;*
- Nastavna jedinica „Odmor i rekreacija kao higijenska navika“ ne realizuje se, jer je u programu Tjelesnog i zdravstvenog odgoja.*

CILJEVI I REZULTATI ODGOJNO-OBRAZOVNOG RADA

PODRUČJA UČENJA	CILJEVI	OČEKIVANI REZULTATI/ISHODI UČENJA Učenici znaju
ZNANJE	<p>Sticanje znanja o:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Raznovrsnosti pojava i procesa u prirodi – Živim bićima, njihovim osobinama, lancima ishrane, uzajamnim vezama – sunčevoj svjetlosti, vodi i vazduhu kao uvjetima života – gibanju zraka i promjeni osobina materije – zelenoj biljci i njenim dijelovima – Čovjeku kao prirodnom i društvenom biću – Atmosferskim padavinama – Prošlosti i sadašnjosti kraja – Osnovnim obilježjima kraja – Kulturnim, javnim i prosvjetnim ustanovama u kraju – Prirodnim obilježjima kantona – Saobraćajnoj povezanosti, razvijenosti, Prirodno geografskim odlikama i turizmu – Prirodno geografskim odlikama BiH – Kulturi življenja – Zagađenosti tla i vazduha i zaštiti od zagađivanja 	<ul style="list-style-type: none"> – Prepoznati raznovrsne pojave i procese u prirodi – Uspostaviti logične veze između živih bića i pojava u prirodi – Nabrojati dijelove zelene biljke i objasniti ulogu pojedinih dijelova u životu rast biljke – Daje čovjek prirodno društveno biće i daima neizmjeran uticaj na okruženje – Nabrojati prepoznati atmosfere pojave – Osnovne podatke o prošlosti sadašnjosti zavičaja – Osnovna obilježja kraja u kojoj žive – Nabrojati kulturne, javne i prosvjetne ustanove u zavičaju – Prepoznati i opisati prirodna obilježja zavičaja – Da do brasa obraćajna povezanost znači i razvijen kraj, da naša domovina ima izuzetno prirodno geografske odlike na osnovu kojih se može razvijati turizam kao posebna gran privrede – Daje čistoću i zdravlje svakom pojedincu i svojem higijenskim navikama koje se usvajaju i razvijaju – Da su mikroorganizmi uzročnici bolesti, da su prljave ruke i prostor za stanovanje česti uzročnici bolesti – Daje kulturu življenja i odraz vremena u kojem živimo i daje potrebne odgovore i razvijati – Daje čovjeku njegov djelovanje najveće zagađivače tla i vazduha i da svakom pojedincu može dati vlastiti doprinos zaštiti od zagađenja.
SPOSOBNOSTI I VJEŠTINE	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> – učiti; samostalno i u grupi – posmatrati i izvoditi zaključke; samostalno i u grupi – planirati svoj rad i rad svoje grupe – razvijati kritičko razmišljanje – provoditi istraživanja i bilježiti zaključke – izvoditi mjerenja i voditi evidenciju – dobivati i prezentirati dokaze – razmatrati dokaze i vršiti procjene – prenositi informacije putem individualnog i timskog rada <p>kroz:</p> <ul style="list-style-type: none"> – učenje u školi, učenje kod kuće, sam ili u timu, korištenje dodatne literature, traženje ideja i provođenjem jednostavnih i vođenih posmatranja i ogleda, te poređenjem svojih predviđanja sa stvarnim rezultatima sistematiziranje znanja kroz izradu tematskih plakata, prezentiranje postignutih rezultata 	<ul style="list-style-type: none"> – Koristiti prethodna iskustva – Koristiti određene kriterije za prikupljanje i zapisivanje podataka – Uz pomoć nastavnika razvijati plan istraživanja – Prati redoslijed uputstava pri istraživanju i mjerenju – Uz pomoć nastavnika procjenjivati relevantnost podataka i informacija – Pravi jednostavna poređenja, raspravljati o tome šta se dešava i u kojim uvjetima, te donositi odgovarajuće zaključke – Koristiti sopstvenu kreativnost i maštarije u rješavanju problema – Koristiti jednostavna naučna jezika za saopštavanje ideja i zaimenovanje i opisivanje bića, pojava i procesa u prirodnom društvu

VRJEDNOSTI, STAVOVI, PONAŠANJE	<p>Učenik će razviti pozitivne vrijednosti i stavove:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prema sebi samima, prema drugima, svojoj porodici, prirodnoj i društvenoj okolini i učenju kao cjeloživotnom procesu 	<ul style="list-style-type: none"> – pokazivati više samopouzdanja i odgovornosti poštivati različite stavove – prepoznavati ulogu nauke za razumijevanje svijeta u kojem žive i za poboljšanje kvaliteta života
---	---	--

PROGRAMSKI SADRŽAJI

1. PRIRODA I PRIRODNI PROCESI

- Raznovrsnost pojava i procesa u prirodi
- Osobine živih bića u vezi sa životnim okruženjem
- Sunčeva svjetlost, voda i vazduh kao uvjeti života
- Kretanje vazduha , vjetar; brzina i smjer vjetra, lokalni vjetrovi
- Promjena osobina materije zagrijavanjem
- Zelena biljka; dijelovi biljke, uloga pojedinih dijelova
- Čovjek kao prirodno i društveno biće
- Atmosferske padavine

2. VRIJEME I PROSTOR

- Prošlost, sadašnjost i budućnost kraja
- Obilježja zavičaja
- Dan i sat; mjerenja vremena satom
- Izrada skice okoline škole
- Orijentacija na geografskoj karti – pronalaženje značajnih geografskih obilježja
- Izrada geografske karte uže okoline (tlocrt)

3. DRUŠTVO

- Širi zavičaj – kanton; prirodna obilježja
- Saobraćajna povezanost u širem zavičaju - kantonu
- Razvijenost šireg zavičaja: privreda, turizam
- Uzajamni odnos privrede i obilježja zavičaja
- Prirodno geografske odlike Bosne i Hercegovine

4. HIGIJENA

- Uzročnici bolesti
- Kultura življenja
- Zagađenost tla, vode i vazduha

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE

U nastavi Moje okoline važno je osposobljavati učenike da kritički razmišljaju i razumiju koncepte, na način koji je svojstven nauci. Zato je neophodno podsticati učenički istraživački pristup svijetu koji ga okružuje. Učenike treba naučiti da posmatraju šta se dešava u prirodi i šta se dešava prilikom izvođenja ogleda, te kako objasniti i koristiti dobivene rezultate.

Kako učenici o nekoj aktivnosti najbolje uče na neposrednom iskustvu, dominantno je što treba da imaju ogledi koje izvode učenici individualno ili u timovima. Pri tome je neophodno objasniti učenicima procedure i tehnike izvođenja ogleda, naučiti ih kako da koriste svoja čula u tom procesu, predviđaju šta će se desiti, bilježe i uređuju dobivene podatke, pomoći im da uoče sličnosti i razlike, kritički razmatraju uočeno i donose odgovarajuće zaključke i upozoriti ih na eventualne opasnosti. Poslije provedenog ogleda treba zajedno sa učenicima pažljivo razmotriti šta se događalo i zbog čega, da li su predviđanja bila ispravna, ohrabriti ih za drugačije i nove ogledе. Prilikom planiranja i izvođenja ogleda bitno je kod učenika podsticati radoznalost, maštu i divergentno mišljenje.

Moja okolina u 4.razredu zasnovana je na senzitivnom iskustvu prirode i društvenoj sredini. Predstavlja nastavak i usmjeravanje spontanog dječjeg istraživanja i otkrivanja međuzavisnosti pojava i procesa u prirodnom i društvenom okruženju. Ta saznanja se u nastavi produbljuju i proširuju. Predmet je istovremeno i izvor informacija za upoznavanje načina kako što više saznati, a znanja povezati i upotrijebiti. Značaj predmeta Moja okolina leži u tome što je to jedan od glavnih nosilaca spoznajnog razvoja na ovom uzrastu. Moja okolina ujedinjuje sadržaje različitih znanstvenih područja. Osnovni cilj mu je doživjeti i osvijestiti složenost, raznolikost i međusobnu povezanost svih činilaca koji djeluju u dječjem prirodnom i društvenom okruženju, razvoj pravilnog odnos prema društvenom i prirodnom okruženju, razvijanje pravilnog odnosa prema ljudima i događajima, snošljivo i otvoreno prihvatanje različitih stavova i mišljenja te poticanje znatiželje za otkrivanjem pojava u prirodnom i društvenom okruženju.

U 4. razredu šire se znanja o sadržajima obrađenim u 3. razredu.

Novi sadržaji odnose se na znanja o gibanju zraka, promjeni osobina materije, biljci i njenim dijelovima, atmosferskim padavinama, kulturnim i javnim ustanovama, te o ljudskom organizmu, ulozi pojedinih dijelova, čulima...

Ovakav izbor nastavnog gradiva i njegovo strukturiranje osigurava povezanost društvenih i prirodnih pojava i proučavanje prirode u njenom jedinstvu sa različitim aspektima. U skladu s tim, potrebno je voditi računa i o međupredmetnoj korelaciji i planirati izradu zajedničkih školskih projekata.

Da te teme treba razraditi kroz kontekst pojava i procesa koji su učenicima interesantni, uzimajući u obzir razvoj nauke, njenu primjenu i korištenje, te uticaj na društvo i okolinu i korištenjem metodologije aktivnog učenja.

U smislu toga predloženi model možeda posluži kao pomoć nastavniku.

Za realizaciju programskih sadržaja preporučuje se što češća izvanučionička nastava. Primjena principa korelacije sa drugim predmetima doprinosi racionalizaciji nastavnog procesa što štedi

dragocjeno vrijeme i povećava kvalitet odgojno-obrazovnog procesa. Korelacija omogućava multidisciplinarni pristup nastavnoj temi pa se za kratko vrijeme ostvari više zadataka.

Praćenje i ocjenjivanje

Učenici se ocjenjuju na osnovu sposobnosti da razumiju koncepte i kritički razmišljaju, njihovih obrazovnih postignuća i sposobnosti primjene novog znanja. Učenike treba posmatrati i ocjenjivati u aktivnosti, za vrijeme izvođenja te aktivnosti.

Prati se napredak učenika i ocjenjuje:

- sposobnosti i vještine učenika za vrijeme izvođenja aktivnosti (učenički ogled, praktičan rad, usmeno i pisano izvještavanje I drugo),

- učešće i doprinos u interakciji (rad u velikim i malim grupama, učenički projekti, istraživanja I dr.), putem zadataka objektivnog tipa i drugih odgovarajućih ispitnih postupaka - portfolio učenika».

Dakle, ocjenjivanje u predmetu Moja okolina zasniva se na praćenju cjelokupnih odjeljenjskih aktivnosti. Najvažniji aspekt takvog ocjenjivanja je redovitost (ne samo onih učenika koji traže više pažnje). Praćenje tih aktivnosti od strane nastavnika mora biti kontinuirano i aktivno u smislu da nastavnici aktivno ispituju koliko učenik trenutno zna, a ne da se računa da će to nekako doznati.

Pitanja koja nastavnici postavljaju moraju biti tako koncipirana da svi učenici mogu na njih odgovoriti i da imaju osjećaj da su jednako važni. Ovim se izbjegava demotiviranost učenika, podstiče aktivnost svih, a rezultati koji se postižu su bolji. Ocjenjivanje u četvrtom razredu je **brojčano**.

Uobičajeni oblici ocjenjivanja se temelje na nastavnikovom posmatranju aktivnosti u odjeljenju. Ocjene kroz duže razdoblje bi se trebale temeljiti na različitim ocjenjivačkim aktivnostima radi pokrivanja različitih aspekata postignuća.

Praćenje učenika počinje od prvog školskog dana. Nastavni predmet Moja okolina je kompleksan predmet i zato je vrlo bitno kontinuirano praćenje, posmatranje i vrednovanje. Više nego i u jednom drugom nastavnom predmetu ovdje dolazi do izražaja posmatranje i bilježenje.

Najvažnija zadaća ocjenjivanja je osiguranje korisne i poticajne povratne informacije učeniku o njegovom napretku.

TEME	ZNANJE	SPOSOBNOSTI IVJEŠTINE	VRIJEDNOSTI,STAVOVI, PONAŠANJE	AKTIVNOSTUČENIKA	AKTIVNOSTINASTAVNIKA (ORGANIZACIJA I METODE NASTAVEI UČENJA, OCJENJIVANJE)
RAZNOVRSNOST POJAVA I PROCESA U PRIRODI	Posjedovanje znanja o klijanju,rastanju, opadanju lišća,gorenju, disanju, hrđanju, truljenju,vrenju,kretanju,gibanju.Obrtanju zemlje oko ose-smjena dana i noći,kretanje zemlje okosunca– smjena godišnjih doba, svjetlosne, električne,magnetne i druge pojave.	Razvijena svijest o prirodnim procesima, sposobnost izvođenja jednostavnih oglada	Positivan stav prema prirodnim procesima, razvijena svijest o različitosti prirodnih procesa,razvijeni osobni stavovi o prirodnim procesima	Planiranje osobnog rada, izrada domaćih zadataka, učestvovanje u izvođenju oglada, donošenje osobnih zaključaka,izrada panoa	Planiranje,pripremanje,osmišljavanj e oglada,demonstracija, organiziranje i izvođenje posmatranja,donošenje zaključaka,evaluacija
SUNČEVA SVJETLOST,VODA I VAZDUH KAO UVJETI ŽIVOTA	Posjedovanje osnovnih znanja osunčevoj svjetlosti, toploti,vodi i vazduhu kao uvjetima života.Znaju izmjeriti temperaturu pomoću termometra,znaju izvesti jednostavne oglade koji pokazuju uzajamnu ovisnost biljnog i životinjskog svijeta od sunčeve svjetlosti,vode i vazduha.Znaju da bez vode,sunčeve svjetlostii vazduha nema života	Sposobnost za opisivanje procesa uzajamnosti. Izvođenje oglada koji pokazuju da bez sunčeve svjetlosti,vode i vazduha nema života na zemlji.	Ne ugrožava životne uvjete, Čuva okolinuod zagađenja.	Čuvanje zdravog okoliša, planiranje aktivnosti zajedno sa odjeljenjem, izvođenje oglada,davanje pojašnjenja za određene processe.	Pripremanje oglada i demonstriranje, organizacija posjeta plasteniku u bližoj okolini. Izrada didaktičkih materijala. Posmatranje i praćenje napretka učenika.
KRETANJE VAZDUHA, VJETAR, BRZINA, SMJER, LOKALNI VJETROVI	Posjeduju osnovna znanjao nastanku vjetra, njegovim karakteristikama i vrstama.	Imenovanje vjetrova prema vrsti i brzini.	Ponašanje u slučaju vremenskih nepogoda- vjetrova	Posmatranje,zaključivanje , imenovanje,aktivno učešće u radu	Osmišljavanje situacija za interaktivno učenje. Podsticanje razvoja radnih navika.

PROMJENA OSOBINA MATERIJE ZAGRIJAVANJEM	Znaju da materije zagrijavanjem mijenjaju svojstva.	Sposobnost samostalnog posmatranja i izvođenja zaključaka.	Svjesnost o promjeni osobina materije zagrijavanjem.	Posmatranje, bilježenje, prikupljanje, sistematiziranje prema zajedničkim osobinama.	Planiranje, pripremanje i podsticanje učenika na kreativan i istraživački rad. Predlaganje i rukovođenje školskim aktivnostima.
BILJKA; D IJELOVI BILJKE, ULOGA	Posjedovanje znanja o raznovrsnosti biljaka, o osnovnim dijelovima biljke na primjeru jedne stablašice,	Sposobnost razlikovanja i imenovanja različitih biljaka.	Pozitivan stav i odnos prema biljnom svijetu i čuvanju biljnog svijeta	Učestvovanje u grupnom radu. Izvršavanje obaveza proisteklih iz svakodnevnog rada.	Planira, demonstrira, podučava, priprema i realizira nastavu.
ČOVJEK KAO PRIRODNO I DRUŠTVENO BIĆE	Posjedovanje osnovnih znanja o odlikama čovjeka (uspravan hod, mišljenje, govor, društvenost), organizam čovjeka, sličnosti i razlike između muškarca i žene, sličnosti i razlikama između biljaka, životinja i čovjeka	Sposobnost razlikovanja muškaraca od žena. Komunikacija. Sposobnost pravljenja razlike i opisivanje sličnosti između biljaka, životinja i ljudi.	Pozitivan i izgrađen stav o ljudima bez obzira na boju, naciju i vjeroispovijest	Istraživanje, uočavanje, zaključivanje, učestvovanje u radu odjeljenja i grupe, Pravljenje tematskih panoa.	Praćenje rada, planiranje, demonstriranje, priprema i organizacija nastavnih aktivnosti. Pomaganje učenicima, evaluacija.
ATMOSFERSKE PADAVINE	Posjedovanje osnovnih znanja o atmosferskim padavinama, izgled, nastanak, ponašanje ljudi i životinja.	Prepoznavanje i imenovanje atmosferskih padavina, zaštita od atmosferskih padavina.	Pravilno postupanje prilikom različitih atmosferskih padavina. Pravilan stav prema prirodi i prirodnim	Posmatranje i uočavanje Karakteristika atmosferskih padavina. Izvođenje oglada. Učešće u zajedničkom radu.	Organiziranje i izvođenje različitih oglada. Priprema materijala. Pripremanje cjelokupnog nastavnog procesa.
PROŠLOST, SADAŠNJOSTI BUDEUĆNOST KRAJA	Posjedovanje znanja o prošlosti i sadašnjosti zavičaja, o spomenicima, građevinama i pisanim spomenicima kao svjedocima prošlosti	Sposobnost opisivanja prošlosti zavičaja, prepoznavanja na slikama, fotografijama, ilustracijama. Prepoznavanje i imenovanje karakteristika kraja.	Izgrađen pozitivan stav prema historiji kraja, tradiciji i običajima	Obilazak značajnih spomenika kulture, značajnih građevina, muzeja, institucija. Prikupljanje građe o prošlosti zavičaja.	Organizacija posjeta kulturno historijskim spomenicima i građevinama kraja. Podsticanje, praćenje, pomaganje.
OBILJEŽJA ZAVIČAJA	Znanje o obilježjima zavičaja; konfiguracija terena, položaj, razvijenost, komunikacija, saobraćajna povezanost	Vještina imenovanja obilježja zavičaja.	Pozitivan stav o zavičaju	Posmatranje, bilježenje, izvještavanje, prikupljanje građe, izrada tematskog panoa	Planiranje, pripremanje, organizacija rada u učionici i izvan nje, pomoć učenicima u samostalnom radu.

DAN I SAT;MJERENJA VREMENA SATOM	Posjedovanje znanja o danu i mjerenju vremena.Dan traje od 0,00 sati do24,00 sati (24 sata).Znaju mjeriti vrijeme satom.	Sposobnost očitavanja vremena na satu	Pozitivan stav o protoku vremena(dana i sata kao jedinica za vrijeme)	Prikupljanje različitih slika i modela satova.Izrada modela satova.Uzajamna pomoć između učenika	Planiranje, pripremanje,podsticanje. Pomaganje učenicima u izradi modela satova. Praćenje,bilježenje,pomaganje.
ORIJENTACIJA NA GEOGRAFSKOJ KARTI– PRONALAZENJE ZNAČAJNIH GEOGRAFSKIH OBILJEŽJA	Osnovna znanja o geografskoj karti i snalaženju na njoj.Prepoznavanje značajnih geografskih obilježja na osnovu boje,linije, kartografskih znakova	Sposobnost snalaženja na geografskoj karti (određivanje strana svijeta),sposobnost prepoznavanja značajnih geografskih obilježja na geografskoj karti.	Izgrađen pozitivan stav o radu	Korištenje geografske karte za usvajanje znanja. Učešće u radu odjeljenja i grupe.Uzajamno pomaganje.	Obezbjedivanje neophodnih sredstava za učenje i rad. Organiziranje nastavnog procesa.Planiranje i pripremanje.
UMANJENO PREDSTAVLJANJE PREDMETA I UDALJENOSTI–KAKO NASTAJE GEOGRAFSKA KARTA	Razumiju razmjer1:10,znaju izraditi plan učionice i znaju se snalaziti na planu Znaju da je geografska karta umanjeno predstavljanje jednog dijela zemljine površine sa svim njegovim obilježjima	Umanjeno predstavljaju predmete i udaljenosti.Izrađuju tlocrt učionice	Svjesnost o mogućnosti Umanjenog predstavljanja objekata i udaljenosti u prirodi Pozitivan stav prema učenju i izvršavanju zadataka	Mjerenje,umanjeno predstavljanje predmeta i udaljenosti	Pripremanje Organizacija i realizacija nastave Praćenje napretka učenika i procjena postignutog
IZRADA SKICE OKOLINE ŠKOLE- IZRADA GEOGRAFSKE KARTE UŽE OKOLINE (TLOCRT)	Imaju osnovna znanja o izradi skice i znaju uraditi skicu okoline škole. Učenici se znaju služiti različitim materijalima i tehnikama za izradu Najjednostavnijih geografskih karata.	Izrađuju skicu bliže okoline škole. Izrada jednostavne Geografske karte bliže okoline škole sa pravilnom upotrebom simbola i boja.	Pozitivan stav prema učenju i izvršavanju zadataka, te pozitivan stav prema nauci.	Izrada skice okoline škole. Učešće u izradi «prve geografske karte».	Priprema materijala za izradu skice. Izrada skice(demonstriranje). Priprema materijala za izradu geografske karte. Demonstriranje načina izrade geografske karte.
ŠIRI ZAVIČAJ-KANTON	Imaju osnovna znanja o širem zavičaju – kantonu,o geografskim i drugim obilježjima zavičaja	Sposobnosti menovanja kantona u kojem žive i interpretacija znanja o geografskim obilježjima i drugim karakteristikama.	Pozitivan stav prema učenju i izvršavanju zadataka. Pozitivan stav prema širem zavičaju	Korištenje dodatnih izvora znanja. Posjete raznim mjestima u kantonu.	Pripremanje nastavnog procesa, organizacija i izvođenje nastave i jednodnevnih izleta u kantonu.
SAOBRAĆAJNA POVEZANOSTU KANTONU	Posjedovanje znanja o razvijenosti infrastrukture u mjestu(saobraćaj, PTTmreža)	Prepoznavanje značaja saobraćajne povezanosti za razvoj zavičaja– kantona.	Pravilan odnos prema saobraćaju,čuvanje saobraćajnih znakova	Posmatranje,istraživanje, bilježenje, demonstriranje.	Osmišljavanje interaktivnog učenja, Planiranje i realiziranje planiranog, pomaganje učenicima u samostalnom radu

RAZVIJENOST ŠIREG ZAVIČAJA-PRIVREDA I TURIZAM	Učenici imaju znanja o poljoprivredi, ratarstvu, voćarstvu, vinogradarstvu, uzgoju ljekovitog bilja, uzgoju industrijskih i krmnih biljaka. Posjeduju znanja o stočarstvu u užem i širem zavičaju, lov i ribolovu. Znaju nabrojati tvornice (fabrike) i rudnike u zavičaju. Posjedovanje osnovnih znanja o privredi i njejoj razvijenosti u kantonu, te turizmu kao značajnoj privrednoj grani	Razlikuju privredne objekte i imenuju ih. Razlikuje različite grane privrede. Sposobnost razlikovanja razvijene od nerazvijene privrede i turizma	Cijeni privredu u zavičaju i ima izgrađen stav o značaju privrede za razvoj društva uopće. Pozitivan stav prema privrednim granama i turizmu u zavičaju	Posjete, posmatranje, razgovor, zaključivanje Rad na promociji turizma u zavičaju. Obilazak značajnih privrednih kapaciteta, posmatranje, bilježenje i interpretiranje	Organizacija nastave van učionice. Organiziranje posjeta značajnim privrednim kapacitetima i turističkim destinacijama u kantonu.
UZAJAMNI ODNOS PRIVREDE I OBILJEŽJA ZAVIČAJA	Znaju napraviti vezu između obilježja zavičaja i privrede u zavičaju	Sposobnost prepoznavanja privrednih obilježja i pravljenja uzajamne veze među obilježjima i privredi u zavičaju	Razumijevanje odnosa između obilježja zavičaja i privrede u zavičaju	Izrada tematskog panoa. Posmatranje, bilježenje, izvještavanje	Pripremanje, organizacija i realizacija nastave. Praćenje napretka učenika i procjena postignuća.
PRIRODNO GEOGRAFSKE ODLIKE BOSNE I HERCEGOVINE	Osnovna znanja o prirodno - geografskim odlikama Bosne i Hercegovine (reljefu - planine, ravnice, polja, riječne kotline)	Vještina prepoznavanja geografskih odlika na geografskoj karti, prepoznavanje osnovnih kartografskih znakova	Ljubav prema zavičaju i državi Bosni i Hercegovini, čuvanje historijskih tekovina	Prikupljanje materijala o Bosni i Hercegovini, izrada tematskih panoa, posmatranje, zaključivanje	Priprema i organizacija nastavnog procesa, organizacija posmatranja, saradnja sa lokalnom zajednicom.
UZROČNICI BOLESTI	Osnovni uzročnici bolesti su virusi i bakterije. Čistoća je pola zdravlja. Kako očuvati zdravlje	Preventivno djelovanje na sprečavanju zaraznih bolesti. Pravilna upotreba lijekova	Izgrađen odnos prema uzročnicima bolesti	Posjeta nekoj od zdravstvenih ustanova i razgovor sa ljekarom o uzročnicima bolesti	Razvijanje radnih navika kod učenika po pitanju higijene. Priprema materijala i sredstava za rad. Pomoć učenicima u samostalnom radu.
KULTURA ŽIVLJENJA	Znanje o osnovnoj kulturi stanovanja i življenja, ishrani, odijevanju, obuvanju...	Sposobnost pridržavanja osnovnih pravila kućnog reda, kultura stanovanja i življenja	Ponašanje u skladu sa kućnim redom i civiliziranim dostignućima	Istraživanje, prikupljanje materijala i prezentiranje naučenog o kulturi življenja	Vlastitim primjerom pokazuje civilizacijska postignuća iz kulture življenja
ZAGAĐENOST TLA, VODE I VAZDUHA	Znaju da je čovjek i njegovo djelovanje najveći uzročnik zagađivanja tla, vode i vazduha	Razlikovanje zagađenog od nezagađenog zemljišta, tla, vode i vazduha. Sposobnost razumijevanja značaja čistog	Razvijena svijest o očuvanju zemljišta, vode i vazduha od zagađivanja,	Čuvanje okoline, izvođenje akcije čišćenja okoline	Učešće u pripremi i organizaciji izvođenja akcija na čišćenju okruženja

KANTON SARAJEVO
Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade

NASTAVNI PLAN I PROGRAM
OSNOVNA ŠKOLA

Predmet: MUZIČKA/ GLAZBENA KULTURA

4. razred

Sarajevo, juni 2018.godine

MUZIČKA/ GLAZBENA KULTURA- IV RAZRED

(2 časa sedmično- 70 časova godišnje)

- ❖ *Izvršene su određene korekcije Nastavnog programa iz nastavnog predmeta Muzička/ Glazbena kultura za četvrti razred devetogodišnje osnovne škole:*

Obrazloženje:

*Oblast PJEVANJA I SVIRANJA:

- *Nastavna jedinica „Sova“, M. Anceva, kanon se ne realizuje*
- *Nastavna jedinica „Buba, nina malo ububano“, uspavanka – C. Rihtman, okolina B. Šamca se ne realizuje.*

*Oblast MUZIČKE IGRE:

- *Nastavna jedinica „Koko graja“, A. Mušanović, stihovi J. Mušanović se ne realizuje (realizuje se u III razredu).*

*Oblast SLUŠANJE MUZIKE:

- *Nastavna jedinica „Bosna, Bosnia“, Dž. Hot se zamjenjuje sa kompozicijom „Domovina“, Dž. Hot*
- *Nastavne jedinice „Kornjače“, „Slon“, stavovi iz svite „Karneval životinja“ K.S.Sans se realizuju zajedno, a ne odvojeno.*

Preporuka:

U toku školske godine učenici treba da nauče najmanje 18 pjesama.

U toku školske godine učenici treba da nauče najmanje 8 muzičkih igara.

U toku školske godine učenici treba da nauče najmanje 8 brojalica.

U toku školske godine učenici trebaju kroz slušanje upoznati najmanje 15 kompozicija.

Za programske sadržaje koji se odnose na dječije stvaralaštvo predlažemo najmanje 10 časova

Preostali fond od 11 sati predlažemo za časove Ponavljanja i utvrđivanja!

CILJEVI I REZULTATI ODGOJNO-OBRAZOVNOG RADA		
PODRUČJA UČENJA	CILJEVI	OČEKIVANI REZULTATI/ISHODI UČENJA
ZNANJE	<p>Sticanje znanja o:</p> <p>Pjevanje jednoglasno, dvoglasno, u kanonu (od solističkog, do skupog)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Poznavanje oznaka i termina (talij.) za gradacije u tempu i dinamici slušanjem i u notnom zapisu; - Uvođenje muzičkih termina: prima volta, sekonda volta; repeticija; ligatura; - U notnom zapisu prepoznaje osminku, četvrtinku, polovinku, cijelu notu i odgovarajuće pauze; - Svjesno izvodi jednostavne brojalice prema notnom zapisu u 2,3 i 4-dijelnu dobnu mjeru ritamskim govorom; Podjela jedinice mjere na dva dijela (ta, ta-te); - Sviranje kao pratnja pjevanju; aktivno učešće u izradi aranžmana za Orffove muzičke instrumente; - Zvučno i vizuelno prepoznavanje melodijskih Orffovih instrumenata (sviranje na metalofonu); - Muzičke igre, pokret i ples kao elementi u izražavanju ritma, tempa i dinamike; - orkestarskim instrumentima po grupama: gudački, duhački drveni i limeni (truba, trombon), udaraljke; 	<p>Učenici bi trebali imati znanje i razumijevanje:</p> <ul style="list-style-type: none"> - O potrebi stalnog vježbanja pjevanja i sviranja svakog pojedinca i znanja muzičkih termina u interpretaciji muzičkog djela u horu orkestru; - osnovnih muzičkih pojmova : trajanja, ritam, mjera, melodija, tempo, dinamika - razumije trajanje nota i odgovarajućih pauza (osminka, četvrtinka, polovinke cijele note); - Uočava i obrazlaže primjenu raznih instrumenata u izradi aranžmana i kreativno ih koristi u improvizaciji, - Da svaki instrument ima značaj u orkestru i da su odnosi među njima u sviranju i igri različiti; - O značaju i potrebi muzike u životu,
SPOSOBNOSTI I VJEŠTINE	<p>Razvijanje muzičke sposobnosti i vještine:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uočavanja, saopštavanja razlika u notnom zapisu (melodija, ritam, mjera); - Kvalitetne interpretacije muzičkog djela (od solističkog do skupnog); - memoriranja djela, naslova i autora; - aktivne muzičke interakcije sa okruženjem kroz sve muzičke sadržaje; - Improvizacija i prezentacija ideja (individualno i u grupi); - sistematiziranja muzičkih znanja uz korištenje muzičkih termina; - korištenja znanja u osmišljavanju ideja za kreativno ispoljavanje, - predviđanja rezultata u improvizaciji - Izražavanje doživljaja djela likovno, literarno i pokretom, 	<ul style="list-style-type: none"> - Postavljati pitanja kad se nađe pred novim muzičkim zadatkom, - Koristiti prethodna muzička iskustva i muzičke termine, - Koristiti određene kriterije za izvođenje i/ili procjenu slušanog djela, - improvizacije na Orffovim instrumentima postaju originalnije i predstavljanje razredu (publici) sve slobodnije; - da izlažu svoje mišljenje i ideje i praviti poređenja ostvarenog

<p style="text-align: center;">VRIJEDNOSTI, STAVOVI, PONAŠANJE</p>	<p>Razvijanje pozitivnih vrijednosti i stavova:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prema sebi kao pjevaču i sviraču, a u odnosu na druge, - sve snažnije ispoljavanje dječije emocionalne i estetske osjetljivosti na kvalitet muzike - o značaju muzike u životu i potrebi učenja muziciranja kao cjeloživotnom procesu; - ispoljavanje intenzivne želje za bavljenjem muzikom - interesi i ljubav prema sadržajima muzičke baštine BiH postaju intenzivni - Razvijanje trajnih interesa i ljubavi prema muzici kako bi ona postala trajna potreba djece, 	<ul style="list-style-type: none"> - samopouzdanje u pjevanju; zalaganje i odgovornost za kvalitet skupnog muziciranja - Iskazuje svoje mišljenje, korigira sebe i druge, te poštuje i cijeni mišljenja i stavove drugih; - Shvata i razlikuje te aplauzom nagrađuje najkvalitetnije izvođenje <ul style="list-style-type: none"> - Uviđa i objašnjava ulogu muzike u životu, želi da je često sluša (potreba) - Sa vidnim zadovoljstvom sve samostalnije se uključuje u projekte; - Iskazuje sve veću želju i potrebu za posjećivanjem koncerata. - Uključuje se u muzičke sekcije; - upisuje se u muzičku školu
---	---	--

PROGRAMSKI SADRŽAJI

I PJEVANJE I SVIRANJE

II MUZIČKE/GLAZBENE IGRE

III BROJALICE

IV SLUŠANJE MUZIKE

V DJEČIJE STVARALAŠTVO

PJEVANJE I SVIRANJE	MUZIČKE IGRE	BROJALICE	SLUŠANJE MUZIKE
<ol style="list-style-type: none"> 1. U proljeće (Evo nas opet), Vladimir Đorđević 2. Na kiši, St. Korunović 3. Rodila se nota, Melisa Ibrahimbegović-Salihović 4. Medo kočijaš, Franjo Povia 5. Nestašni dječaci, Josif Marinković 6. Štamparska greška, Asim Horozić, stihovi Kemal Coco 7. Mačak i miš, Asim Horozić, stihovi Brato Pavlović 8. Pokraj grada Sarajeva, narodna pjesma 9. Hej, potoče, M. Meršnik 10. Školski odmor, D. Basrak 11. Majčica, Vera Makjanić 12. Nina, nina, ne da majka sina (uspavanka, zapisao C. Rihtman, Cazin) 13. Jagoda baštovanka, E. Pandur) 14. Dva i dva su četiri 15. Vrani se konji igraju (svatovska, zapisao Cvjetko Rihtman, Lubovo-Šipovo 16. Uspavanka, sefadska tradicionalna 17. Uspavanka, romska tradicionalna 18. Jesen u šumi, M. Milić 19. Uspavanka za jednu lutku, Refik Hodžić, stihovi Ismet Bekrić 20. Notni stan, Marija Matanović 21. Bratec Martin, kanon, Francuska pjesma 22. Igra kolo veselo, kanon Z. Grgošević	<ol style="list-style-type: none"> 1. Skače vrabac u kolu, zapisao Cvjetko Rihtman 2. Treskavica sitna, narodno kolo, Sarajevo i okolica 3. Starobosansko kolo-osnovni korak, sela iz okolice Glamoča 4. Skaka, narodno kolo, sela iz okolice Bosanskog Šamca 5. Djeca se igraju hvatača, Refik Hodžić, stihovi - Grigor Vitez 6. Hulahop, Adnan Mušanović, stihovi Jasmina Mušanović 7. Muzikaš, iz zbirke J. Tomasa 8. Urodile tetrejike, starogradsko kolo iz Livna	<ol style="list-style-type: none"> 1. Eglen, beglen, Sarajevo 2. Igralica, zapisala Bogdanka Đurić, Srbija 3. Ćelem, belem, zapisao Branko Rakijaš, Senj 4. Ako podeš negdje van 5. Leti, leti, ptičica 6. Alaj ovaj Miki lep zapisala Elly Bašić, Cetinje 7. Mišu, mišu, mišiću 8. Eti peti, u raketi 9. Tip, tip, tip	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ne dam kamen zemlje moje, Slavko Olujić-stihovi Zlatka Artuković 2. Amsej Paka Poan, Adnan Mušanović), „Mali šlager“ 3. Došlo pismo iz Bosne, narodna, obrada Rešad Arnautović, (dvoglasni hor) 4. Ljeto, Ilstav, iz Četiri godišnja doba A. Vivaldi 5. Iznad duge (Over the Rainbow), odlomak iz mjuzikla „Čarobnjak iz Oza“, H. Arlen, E. Y. Harburg 7. Bumbari i pčele, S. Rajčić, (test Čika Andra) 8. Sretna Nova godina, Arsen Dedić 9. Nebo i planete, Nedžad Merdžanović, stihovi Sanela Pršeš) 10. Domovina, Džani Hot 11. Za djecu svijeta na kril'ma vjetra, Suad Arnautović, stihovi, Velimir Milošević 12. Kornjače i Slon iz svite Karneval životinja (C.S.Sans) 13. Ples šećerne vile i ruski ples-Trepak iz baleta“ Krcko Oraščić“, Petar Iljić Čajkovski 14. Dječija simfonija I stav, J. Haydn ili Leopold Mozart 15. Ples pilića u ljuskama, stav iz djela Slike sa izložbe Modest P. Musorgski 16. Mali crnac pleše, C. Debussy 17. Klovnovi, D. Kabalevski 18. Pjesma sedam patuljaka iz filma „Snjeguljica“, Walt Disney 19. Neko me voli, G. Gerhwin 20. Žuta podmornica, Bitlsi 21. Darovi za svu djecu, Pajo Kanižaj, stihovi Dijana Bujlat

DIDAKTIČKO-METODIČKENAPOMENE

U četvrtom razredu polazeći od nivoa postignuća svakog pojedinog učenika, treba naročito raditi na korigiranju problema u razvoju muzičkih sposobnosti i muzičkom opismenjavanju koje je u ranijim razredima bilo spontano, nesvjesno i usputno (muzički termini). I dalje u središtu nastavnog djelovanja ostaje rad na otklanjanju problema koje dijete ima, razvoju opsega dječijeg glasa, tačnosti intonacije i opsegu muzičke memorije, a posebno na kultivisanju glasa i porastu kvaliteta pjevanja. Treba i nadalje raditi na razvoju osjećaja za ritam i metrike kroz brojalice i muzičke/glazbene igre, upoznavanju notnih znakova i prihvatanju muzičkih termina kroz svjesno reprodukciju trajanja prikazanim u notnom zapisu. Raditi na sve samostalnijem tačnom zapažanju i određivanju tempa, dinamike, forme muzičkog djela, izvođača i sastava, muzičkih instrumenata orkestra, vrste glasova u horu.

U skladu sa dječijim uzrastom i navedenim zahtjevima i potrebama povećan je broj pjesama za pjevanje i sviranje, kao i slušanje muzike, a smanjen broj muzičkih igara i brojalica. Razlike među učenicima bit će u skladu s razlikama u samom startu i dinamici napredovanja u usvajanju znanja i vještina, te razvoju muzičkih sposobnosti tokom godine.

Pjevanjem i sviranjem treba obraditi **najmanje 18 pjesama** u toku školske godine. Predložene pjesme odgovaraju opsegu dječijeg glasa, a po sadržaju i karakteru su interesantnei bliske djeci u četvrtom razredu. Nakon doživljaja pjesme u izvođenju nastavnika ili sa CD-a, djeca je uče pjevajući uz nastavnika, u cjelini odnosno po strofama, uz pratnju melodijskog instrumenta. Praćenjem i analizom notnog zapisa u udžbeniku, učenici će učvrstiti znanja iz notnih vrijednosti (osminka, četvrtinka, polovinka i cijela nota i odgovarajuće pauze), mjere (2, 3 i 4-dijelne), tempa i dinamike, te pjesmu tačno interpretirati. Kreativnost u ovoj oblasti ispoljavat će se kroz dječiju primjenu novih muzičkih znanja u izradi pratnje i aranžmana, te sviranju na Orffovim ritmičkim i melodijskim instrumentima.

U toku školske godine učenici treba da nauče najmanje **8 muzičkih igara** koje uključuju pokret. One imaju različit sadržaj koji, pored ostalog podržava život u prirodi i razne radove, tradicionalne narodne običaje i drugo. Igre i narodna kola, pomažu i tjelesnom odgoju i upoznavanju narodne muzičke tradicije, jer se sastoje iz osnovnih pokreta: hodanje, poskakivanje s plesnim elementima, te raznih kretnji ruku, pljeskanje, tapkanje, okreti.

U takvim slučajevima, koreografije okretnih igara i narodnih kola iz različitih krajeva svih naroda i narodnosti, mogu imati utvrđene figure i kretnje.

U četvrtom razredu treba naučiti **najmanje 8 brojalica** što je nešto manje nego u prethodnoj godini. Brojalice, koje su dječija igra, a istovremeno i dječije tradicionalno stvaralaštvo, imaju u ovom razredu veoma različit sadržaj (racionalne i iracionalne brojalice), složeniiji ritam i metriku, pa su u razvoju muzikalnosti djeteta ove dobi od izuzetnog značaja. Imenovanje nota po trajanju i *podjela jedinice mjere na dva dijela*, i *ritamskog govora (ta i ta-te)* je novina, koja će omogućiti izvođenje lakših brojalica na osnovu notnog zapisa, pa to predstavlja *stvarni početak muzičkog opismenjavanja*, a koje se bazira na osvještavanje ranijih doživljaja muzičkih zakonitosti. Nastavnik u četvrtom razredu treba posvetiti posebnu pažnju organiziranju maštovitih načina njene interpretacije sa i bez sviranja na instrumentima, sada i uz svjesnu primjenu novih znanja, ohrabrujući i poštujući dječije prijedloge jer je brojalica dio svakodnevnih dječije igre na igralištu i školskom dvorištu.

Slušanje pruža obilje mogućnosti za upoznavanje muzičke umjetnosti i muzičke literature iz svijeta. Zato u četvrtom razredu treba upoznati **najmanje 15 kompozicija**, sa težištem i nadalje na umjetničko-doživljajnoj komponenti, sa ciljem da pozitivni interesi i stavovi prema muzičkim vrednotama budu sve jasnije izraženi. Usvajanje muzičkih pojmova i dalje treba da bude prirodno, bez pretjeranog opterećenja muzičkom terminologijom.

Slušanjem treba bliže upoznati vizuelno i zvučno orkestarske instrumente po grupama: gudački (kontrabas), duvački: drveni (flauta, klarinet) i limeni (truba, trombon) i udaraljke.

I nadalje podsticati djecu da svoje zapažanje i doživljaje izraze opisno ili likovno, kao i pokretom jer se time podstiče njihova kreativnost.

U oblasti dječijeg stvaralaštva učenike treba uputiti na samostalnije praćenje pjevanja, sigurniju i slobodniju i individualnu improvizaciju, komunikaciju putem dijaloga: u paru, te grupnu i kolektivnu. Podsticati i pratiti nivo učešća u muziciranju: po zadatku, samoinicijativno, sa zadovoljstvom i interesom. Podsticati djecu da izmišljaju priče, slikaju seriju slika i muzičko-scenske igre koje će povezati razne umjetničke oblasti i dinamizirati rad u razredu, te da improviziraju na zadanu melodiju, ritam, te izmišljaju melodije na date stihove, kao i stihove na zadanu ili novu melodiju. Navedene oblike dječijeg stvaralaštva raditi uz korištenje instrumenata vlastitog tijela, predmeta u okolini, instrumentima koje su napravila djeca, kao i Orffovog dječijeg instrumentarija, sa naglaskom na originalnosti raznovrsnost dječijih rješenja. Ovakav rad će snažno doprinijeti razvoju dječije kompetentnosti i kreativnih sposobnosti u oblasti muzike kao neverbalne komunikacije, djelujući snažno i na sva druga nastavnih područja. Muzički sadržaji u sebi imaju sve elemente koji prirodno pomažu i podržavaju savlađivanje i ostalih sadržaja ovog razreda, pa je i korelacija sa svim drugim predmetima, sasvim prirodna.

SADRŽAJ	ZNAJANJE I RAZUMJEVANJE	SPOSOBNOSTI	VRIJEDNOSTI, STAVOVI, PONAŠANJE	AKTIVNOSTI UČENIKA	AKTIVNOSTI NASTAVNIKA (organizacija i metode nastave i učenja, ocjenjivanje)
<p>IPJEVANJE I SVIRANJE</p> <p>Predložene pjesme odgovaraju opsegu dječijeg glasa, a po sadržaju i karakteru su interesantne i bliske djeci u četvrtom razredu. Praćenjem i analizom notnog zapisa u udžbeniku, učenici će učvrstiti znanja iz notnih vrijednosti (osminka, četvrtinka, polovinka i cijela nota i odgovarajuće pauze), mjere (2, 3 i 4-dijelne), tempa i dinamike, te pjesmu tačno interpretirati. Kreativnost u ovoj oblasti ispoljavat će se kroz dječiju primjenu novih muzičkih znanja u izradi pratnje i aranžmana, te sviranju na Orffovim ritmičkim i melodijskim instrumentima.</p>	<p>Ima veliki fond pjesmica;</p> <p>Prihvata korekcije i poštuje pravila pjevanja koja dovode do kvalitetag pjevanja (intonacija, artikulacija, dikcija);</p> <p>Poznaje osnovne muzičke oznake u notnom zapisu: (dinamika, tempo, note i pauze po trajanju;</p> <p>Razlikuje note potrajanju: osminka, četvrtinka, polovinka, cijela nota i pauze;</p> <p>Imenuje i korigira greške u pjevanju i sviranju;</p> <p>Poznaje, znada objasniti koristi oznake za dinamiku na maternjem i talijanskom jeziku (p, mf, f druge);</p> <p>Poznaje i objašnjava oznake za tempo na maternjem i talijanskom jeziku (spor, umjeren, brz);</p> <p>Prihvata i shvata svrhu korekcije pojedinaca</p>	<p>Razvija osjet za mjeru i promjenu mjere: 2, 3 i 4, tezu i arzu,</p> <p>Razvija osjet za ritam: podjela jedinice mjere na dva: ta, ta-te)</p> <p>Osjet za tempo i dinamiku je sve razvijeniji;</p> <p>Upoređuje se sa drugima i koriguje vlastito pjevanje i sviranje</p> <p>Samostalno istraživanje i uključivanje u sviranje pratnje pjesmi.</p> <p>Kad treba traži i prihvata pomoć, a isampruža pomoć, drugima i saraduje;</p> <p>Poznaje mogućnosti Orffovih instrumenata i adekvatno ih i kombinuje sa priručnim.</p> <p>Muzicira samoinicijativno i bez podsticaja iaktivno učestvuje u izradi aranžmana;</p> <p>Pokazuje visok nivo spretnosti u sviranju i improvizaciji</p>	<p>Pokazuje veliko zalaganje i trud da svoje muziciranje usaglasa sa grupom i kolektivom;</p> <p>Često pjeva i svira jer uviđa da treba vježbati ako se želi postići kvalitet</p> <p>Vrši samoprocjenu u odnosu nadruge;</p> <p>Ima pozitivnu sliku i razvija svijest o značaju svakog pojedinca u horu</p> <p>Shvata potrebu uklapanja svog glasa u hor/zborda se doprinese boljem zvučanju.</p> <p>Razumije i svjesno obavlja muzičke zadatke i obaveze (kao pojedinac ili dio grupe)</p> <p>Komentarima i praktičnim djelovanjem pokazuje pozitivne stavove i vrednote prema muzici</p>	<p>Redovno učesće u pjevanju i sviranju: nastava, priredbe, izleti, kuća;</p> <p>Komunikacija i interakcija u muziciranju (improvizaciji);</p> <p>Ponašanje u skladu sa zahtjevima muzičke igre;</p> <p>Stalna briga i čuvanje školskih muzičkih instrumenata,</p> <p>Samostalna izrada vlastitih improvizovanih instrumenata</p> <p>Upotreba instrumenata u skladu sa zadacima pjesme i/ili dogovorenim aranžmanom;</p> <p>Kroz svoje ponašanje i učestalo muziciranje pokazuje da muziku doživljava i cijeni</p>	<p>Planira i osmišljava muzičke igre kao podsticaj za učenje</p> <p>Incira i organizira pjevanje i sviranje u interakciji (učenje u školi, u porodici),</p> <p>Stalno komunicira sa djecom i upućuje ih na izvore znanja.</p> <p>Motivira radi nenametljivo rukovodi dječijim aktivnostima</p> <p>Aktivnim uključanjem u zajednički rad pomaže djeci u kolektivnom, grupnom i individualnom muziciranju.</p> <p>Prati i procjenjuje njihova individualna postignuća, u poređenju sa rezultatima u trećem razredu.</p>

	<p>radi podizanja kvaliteta muziciranja u razredu.; Ima više povjerenja usebe i samostalnijepjeva isvira Orffove instrumente;</p> <p>Pjevanje kanona u dva glasa</p>				
<p>II MUZIČKE/ GLAZBENE IGRE</p> <p>U toku školske godine učenici treba da nauče igre koje uključuju pokret. One imaju različit sadržaj koji, pored ostalog podržava život u prirodi i razne radove, tradicionalne narodne običaje i drugo. Igre i narodna kola, pomažu i tjelesnom odgoju i upoznavanju narodne muzičke tradicije, jer se sastoje iz osnovnih pokreta:hodanje, poskakivanje s plesnim elementima, te raznih kretnji ruku, pljeskanje, tapkanje, okreti.</p>	<p>Ima veliki fond muzičkih igara.</p> <p>Prati ritam pjesmice pokretom spontano ili izvodi zadatu koreografiju.</p> <p>Pamti i imenuje pojedine pjesme, igre i kola</p> <p>Primjenjuje ranije znanjena novu igru; Ispravno primjenjuje pravila muzičke igre.</p> <p>Pravilno izvodi igru odnosno kolo.</p> <p>Prepoznaje pojedine tradicionalne nošnje.</p>	<p>Samostalno pjeva i igra sa osjećajem sigurnosti;</p> <p>Pokretima opisuje događaje u muzičkoj igri (u prirodi, narodne običaji)</p> <p>Samostalno izvodi zadane pokrete;</p> <p>Predlaže i nove pokrete koji su adekvatni</p> <p>Samostalno igra u kolu i usvaja ih sa više sigurnosti</p> <p>Samostalno izražava kretnjama ono šta muzika sugeriše;</p>	<p>Shvatanje i razumije značaj pokreta u plesu i kolu</p> <p>Razvijanje svijesti o kolima kao tradicionalnom muzičkom stvaralaštvu BiH sa utvrđenim pravilima (koreografija)</p> <p>Podsticanje kreativnosti igrom, pokretom i pjevanjem.</p> <p>Slobodno i organizovano kretanje u prostoru</p> <p>Razvijanje svijesti o kulturi ponašanja na nastupima folklornih ansambala</p>	<p>Odabiranje prikladne igre u učionici.</p> <p>Predlaganje muzičke igre za priredbe Praktičan rad:zajedničko i pojedinačno izvođenje pokreta uz pjevanje, na raznim mjestima (u razredu, u dvorištu, vrtu, na izletu),</p> <p>Uključenje u modeliranje narodnih nošnji(prema originalu ili slikaama)</p> <p>Izrada nošnji od različitih materijala u učionici, Crtanje(slikanje) narodnih nošnji,</p> <p>Rasprave oponašanjuu situacijama na smotrii koncertu, Učlanjenje u ritmičku i/ili folklornu sekciju</p>	<p>Osmišljava, priprema i organizira igre posebno tradicionalne u učionici</p> <p>Vodi aktivnosti, demonstrira i usmjerava u pravcu dječijih interesa imogućnosti</p> <p>Posmatra i prati učenika u radu</p> <p>Stimulira ih i direktnim učešćemu igrama i kolu,</p> <p>Upućuje, pomaže, pokazuje simulacije na kompjuteru</p> <p>Sarađuje sa roditeljima i uključuje ih u rad</p> <p>Organizira praktične vježbe i odlazak na probu folklorne sekcije u školi i u KUD.</p>

<p>III BROJALICE</p> <p>Brojalice, koje su dječija igra, a istovremeno i dječije tradicionalno stvaralaštvo, imaju u ovom razredu veoma različit sadržaj (racionalne i iracionalne brojalice), složeniji ritam i metriku, pa su u razvoju muzikalnosti djeteta ove dobi od izuzetnog značaja. Imenovanje nota po trajanju i podjela jedinice mjere na dva dijela, i ritamskog govora (ta i ta-te) je novina, koja će omogućiti izvođenje lakših brojalica na osnovu notnog zapisa, pa to predstavlja stvarni početak muzičkog opismenjavanja</p>	<p>Ima u memoriji veći broj ranije obrađenih brojalica i po sjećanju ih izvodi;</p> <p>Izvodi brojalicu precizno i tačno u skladu sa tekstem;</p> <p>Prema zadatku izvodi odgovarajuće pokrete u mjeri i ritmu</p> <p>Svira ritam na instrumentu po dogovoru i na osnovu vlastitih ideja;</p> <p>Pokreti su precizni i tačni</p> <p>Gledanjem u notni zapis izvodi ritam brojalice (ritamskim slogovima: ta, ta – te)</p>	<p>Upoređuje note i njihovo trajanje u brojalici;</p> <p>Brzo uočava sličnosti i razlike u trajanju nota i obrazlaže ih;</p> <p>Na osnovu sviranja ritma prepoznaje ranije naučene brojalice (muzičke zagonetke);</p> <p>Tačno izvodi mjeru ritam skandiranjem, odbrojavanjem rukom, koračanjem u koloni, izgovaranjem ritamskih slogova;</p> <p>Samostalno izvodi ritam sviranjem na instrumentima,</p> <p>Poigrava se s brojalicom, predlaže i izvodi pratnju, kombinuje instrumente (aranžmani);</p>	<p>Pozitivno vrednuje brojalicu kao maštovitu igru i komunikaciju koja razvija osjećaj pripadnosti grupi;</p> <p>Sa posebnim zadovoljstvom se uključuje u izvođenje i radije novim iskustvima;</p> <p>Uči druge izvođenju ritma na instrumentima;</p> <p>Kroz kreativne načine ritmičkog izražavanja jača samosvijest;</p> <p>Pamti i donosi u red nove brojalice i izmišlja nove zajedničke igre;</p> <p>Shvata da je orkestar-muzički uređena zajednica koja svira prema pravilima i znaku dirigenta</p>	<p>Izvođenje zapisa na originalnim i napravljenim instrumentima</p> <p>Osmišljava nove maštovite igre sa instrumentima,</p> <p>Pronalaženje izapisivanje brojalica, sortiranje i izvođenje zaključaka</p> <p>Dopunjavanje zidnog panoa novim zapisima;</p> <p>Dopunjavanje razredne izložbe-stalna postavka</p> <p>Crtanje i fotografisanje instrumenata i njihova samostalna prezentacija</p>	<p>Pokazuje i demonstrira izvođenje isviranje</p> <p>Osmišljava prigodne muzičke igre za interaktivno učenje</p> <p>Pomaže, koordinira</p> <p>Usmjerava aktivnosti učenika,</p> <p>Procjenjuje interesovanja i napredak učenika,</p> <p>Razvija kreativnost, dječije radne i kulturne navike</p>
<p>IV SLUŠANJE MUZIKE:</p> <p>Težište je i dalje na umjetničko-doživljajnoj komponenti, sa ciljem da pozitivni interesi i stavovi prema muzičkim vrednotama budu sve jasnije izraženi. Usvajanje muzičkih pojmova i dalje treba da bude prirodno, bez pretjeranog opterećenja muzičkom terminologijom. Slušanjem treba bliže upoznati</p>	<p>Ima bogat fond djela koja prepoznaje slušanjem</p> <p>Prepoznaje i saopštava ime kompozitora</p> <p>Prepoznaje orkestarske instrumente po grupama (gudački, duhački, drveni i limeni, udaraljke)</p> <p>Razlikuje izvođačke ansamble: orkestar, gudačli kvartet, hor (horski glasovi</p>	<p>Brzo pamti i pjevuši melodiju pjesme koju sluša;</p> <p>Uočava, upoređuje, razlikuje i samostalno i tačno izvodi zaključke o slušanom djelu;</p> <p>Brzo uočava i saopštava izvođača djela</p>	<p>Sa vidnim zadovoljstvom izražava utiske oslušanom djelu,</p> <p>Razgovora o osjećaju ugodnosti i opuštanja,</p> <p>Često traži da se djelo ponovno sluša;</p> <p>Komentira osobine djela, saopštava zašto mu se dopada ili ne dopada.</p>	<p>Istraživanje medija o odgovarajućim djelima</p> <p>U knjigama i štampi pronalaze i prikupljaju slike kompozitora i muzičkih instrumenata (simfonijski orkestar)</p> <p>Pravljenje preglednog panoa na koji se dodaju slike instrumenata koje su upoznali, što ih motiviše na učenje</p>	<p>Osposobljava ih za uočavanje i bilježenje,</p> <p>Upućuje i podstiče na prikupljanje materijala</p> <p>Osmišljava i realizuje simulacione igre za djecu,</p>

<p>vizuelno i zvučno orkestarske instrumente po grupama: gudački(kontrabas), duvački: drveni (flauta, klarinet) i limeni (truba, trombon) i udaraljke.</p>	<p>ženski, dječiji hor)</p> <p>Prepoznaje vokalno, instrumentalno i vokalno – instrumentalno izvođenje</p> <p>Prepoznaje narodnu muzičku tradiciju</p> <p>Poznaje i pamti imena bh. kompozitora i njihova najpoznatija djela</p>	<p>Samostalno određuje karakter kompozicije</p> <p>Tačno određuje jačinu (glasnoću), tempo i druge karakteristike djela</p> <p>Razlikuje i poznaje pojedine instrumente i vizuelno i auditivno</p> <p>Sposoban je da uz slušanje prati jednostavni notni zapis i primjeni muzičke termine: legato, staccato, ritam, melodija</p> <p>Prilikom slušanja muzike, posebno na koncertu poštuje pravila ponašanja</p> <p>Koristiti jednostavan muzički jezik za saopštavanje ideja i za imenovanje i opis djela i instrumenata</p>	<p>Vidljivo pokazuje pozitivne navike i potrebu za muzikom</p> <p>Biranim riječima i odnosom pokazuje da cijeni muziku, izvođače i kompozitore</p> <p>Traži da ih vidi uživo na koncertima</p> <p>Pokazuje kulturu ponašanja kad sluša izvođenje djece u razredu i na koncertu</p> <p>Aplaudiranjem drugarima i na koncertu pokazuje pozitivan odnos prema djelima i muzičkim umjetnicima</p> <p>Pokazuje razvoj svijesti o značaju muzike u porodici, školi i okolini</p> <p>Razgovorom o muzici u okolini, ispoljava svoje stavove i potrebe za lijepim (auditivna ekologija)</p> <p>Shvata da muzika ima važnu ulogu za poboljšanje kvaliteta života</p>	<p>Pronalaze i prikupljaju slike tradicionalnih narodnih instrumenata i nošnji naroda BiH</p> <p>Izrađuju zidnepanoe sa Tematskim sadržajima</p> <p>Pronalaze i prikupljaju tradicionalne instrumente iz kraja gdje je škola</p> <p>Pravljenje zajedničke makete koncertnog podijuma</p> <p>Vodenje intervjua sa umjetnicima;</p> <p>Izrada plakata sa važnijim telefonskimbrojevima (Narodno pozorište,Opera)</p> <p>Prikupljanje isječaka iz štampe sa najavom koncerata ugradu (Vodič kroz kulturne muzičke događaje)</p> <p>Posjeta najznačajnijim kulturnimobjektima u mjestu.</p> <p>Posjeta koncertima u osnovnojmuzičkojškoli</p>	<p>Priprema i vodi djecu kroz aktivnosti dijaloga i interakcije</p> <p>Pomoć učenicima u samostalnom i grupnom radu.</p> <p>Ukazuje na adekvatan način izrade preglednih zidnih kalendara sa terminima koncerata.</p> <p>Planira termine za posjete kulturnim ustanovama i bilježi ih nakalendaru</p> <p>Osmišljava i obavlja temeljitu pripremu učenika za izlaske iz škole i posjete koncertu i kulturnim ustanovama:</p> <p>Objašnjava ponašanje na koncertu,oblačenje;</p> <p>Saradnja sa roditeljima i umjetničkim ustanovama</p> <p>Posmatranje i praćenje napretka učenika,pohvale i nagrade;</p>
--	--	--	---	---	--

<p>V DJEČIJE STVARALAŠTVO</p> <p>Izmišljanje novih pjesmica na zadani ili novi tekst Izmišljanje teksta na zadanu ili izmišljenu melodiju; Slobodna improvizacija na Orffovim instrumentima; Improvizacija pokreta u ritmu i plesu; Plesna dramatizacija, Literarno i /ili likovno izražavanje doživljaja muzike</p>	<p>Eksperimentiše,istražuje i kombinuje instrumente;</p> <p>Samostalno spontano dovrši započetu pjesmu pjevanjem ili sviranjem</p> <p>Samostalno istražuje instrumenti na njemu improvizira</p> <p>Pravi varijacije na zadanu temu (melodiju, ritam) progovara pokretom, likovno ili literarno;</p>	<p>Koristiti sopstvenu kreativnost i maštu za rješavanje jednostavnih praktičnih problema</p> <p>Samostalno smišlja, upoređuje, dodaje,mijenja;</p> <p>Izražava razne ritmove iz života instrumentima</p> <p>Pravi improvizaciju ritmičke pratnje pjesmi</p> <p>Stvara kombinacijom riječi, instrumenata, pokreta i likovnim izrazom.</p>	<p>Željom za muziciranjem pokazuje pravilan odnos prema muzici</p> <p>Prati pjevanje instrumentima sigurnije i samostalnije</p> <p>Vidno iskazuje i saopštava interes i želju za njihovim kombinovanjem,</p> <p>Slobodnija improvizacija kolektivna, grupna, u paru (dijalogom), individualna</p> <p>Učešće sa zadovoljstvom u muzičkim igrokazima svog razreda</p>	<p>Predlaganje oblika muzičkog stvaralaštva</p> <p>Dogovaranje o improvizaciji koja omogućava neverbalnu komunikaciju i socijalizaciju.</p> <p>Komunikacija kroz muziku i kooperacija u radu</p> <p>Pronalaženje priča i bajki čiji se likovi mogu muzikom „ozvučiti“.</p>	<p>Podstiče kreativne oblike ispoljavanja;</p> <p>Priprema, rukovodi i razvija interes učenika prema muzici svojim odnosom i stavovima.</p> <p>Planira aktivnosti i muzičke sadržaje u korelaciji sa ostalim umjetničkim i drugim odgojnim područjima</p> <p>Posjete koncertima, priredbama -saradnja sa lokalnom zajednicom</p> <p>Procjenjuje učenička postignuća, podstiče kreativnost</p>
--	---	---	---	--	---

KANTON SARAJEVO
Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade

NASTAVNI PLAN I PROGRAM
OSNOVNA ŠKOLA

Predmet: LIKOVNA KULTURA

4. razred

Sarajevo, juni 2018.godine

LIKOVNA KULTURA – IV RAZRED

(2 časa sedmično – 70 časova godišnje)

Okvirni broj sati po oblastima:

OBLAST	BROJ ČASOVA
1. TAČKA I LINIJA	15
2. BOJA	15
3. PLOHA	10
4. MASA I PROSTOR	15
5. POVRŠINA	15
UKUPNO:	70

*Ovako postavljene tematske cjeline ne isključuju ni jednu oblast, niti bilo koju tehniku rada.

CILJEVI I REZULTATI ODGOJNO - OBRAZOVNOG RADA			
PROGRAMSKI SADRŽAJI		ODGOJNO OBRAZOVNI CILJEVI I ZADACI	
TEMATSKE CJELINE/OBLASTI	MOTIVI I TEHNIKE	Obrazovni ciljevi	Odgojni i socijalizirajući ciljevi
<p>1. TAČKA I LINIJA</p> <ul style="list-style-type: none"> - Fokusirano istraživanje i uočavanje /registrovanje/ u okruženju i na likovnim djelima bogatstvo raznolikosti linija/crta, njihovih odnosa, kontrasta, ritma, smjerova i analiza uočenog i istraženog - Kombinovanje linije/crte sa plohom, tačkom i mrljom - Crtačke teksture 	<ul style="list-style-type: none"> - Iz djetetove okoline: ljudi, životinje, biljke, pojave u prirodi, objekti, prostori - Iz sadržaja ostalih predmeta /korelacija sa drugim predmetima/: maternjeg jezika /priča, bajka, pjesma, poslovice...../, PPD, matematike, istorije/historije, muzičke i tjelesne kulture, BiH kulturne baštine..... - Iz narodnih običaja: praznici, značajni datumi, etnografsko nasljeđe - Tačka i crta/linija kao samostalni likovni elemenat sa svim svojim karakteristikama i kompozicionim odnosima u vizuelno likovnim sadržajima - Nevizuelni poticaji: emocije, čula, muzika ..... - Olovka, tuš i drvce, tuš i kist, lavirani tuš, flomasteri /crni ili tamni/ 	<ul style="list-style-type: none"> - Uočiti i uporediti na svojim i umjetničkim radovima; kontrast, ritam, prostiranje linija, i moći se izražavati linijama različitog karaktera i toka. - Uočiti, razumijeti i moći predstaviti crtačku teksturu kroz kontrast skupljenih i raspršenih tačaka i linija u različitim odnosima. - Usvojeni pojmovi za oblast liniju: odnos linija/crta, ritam, smjer, mrlja, crtačka tekstura, površina, tlocrt 	<ul style="list-style-type: none"> - Razvijanje kod učenika senzornih, manipulativnih, izražajnih i praktičkih sposobnosti sa naglaskom na divergentno mišljenje. - Formiranje stavova i odnosa prema vrijednostima, očuvanje kulturne baštine i prirodne okoline. - Pozitivan odnos prema radu: inicijativa, samostalnost, angažovanost, spremnost za saradnju i timski rad. - Razvijanje humanosti, solidarnosti, drugarstva; jačanje i bogaćenje emocija - Razvijanje sposobnosti posmatranja, uočavanja, zaključivanja, snalažljivosti, kreativnog, konkretnog i apstraktnog mišljenja i mašte, orijentacija u vremenu i prostoru

<p>2. BOJA</p> <ul style="list-style-type: none"> - Usmjereno istraživanje i opažanje u okruženju i na likovnim djelima kontrast kvaliteta razlika /degradacija boja/, kontrasta kvantiteta /količine/ i komplementarnog kontrasta i prezentiranje istraženog i uočenog - Mehaničko i optičko miješanje boja - Tonsko i kolorističko slikanje - Slikarske teksture 	<ul style="list-style-type: none"> - Akvarel, gvaš, tempera, kolaž, pastel, fleomasteri u boji /za manje formate radova/ 	<ul style="list-style-type: none"> - Uočiti, razumijeti i moći predstaviti kontrast malih razlika obojenih površina, velikih razlika /kontrast/ obojenih površina; uočiti razumijeti i izraziti komplementarni kontrast; - Razumijeti i moći predstaviti optičko miješanje boja upotrebom obojenih tačaka osnovnih boja - Razumijeti i moći predstaviti mehaničko miješanje boja /dvije osnovne boje daju izvedenu boju/ - Usvojeni pojmovi za oblast boja: intenzitet boje, razređivanje boje, kvalitet boje, komplementarn kontrast, optičko miješanje boja, tonsko i kolorističko slikanje, slikarska tekstura 	<ul style="list-style-type: none"> - Razvijanje sposobnosti dovođenja u sklad tonova boja, njihova praktična primjena u odjevanju, uređenje životnog prostora, izrada čestitki, ukrasnih predmeta, nakita.... - Razvijanje sposobnosti predstavljanja sadržaja; pjesme, priče, događaja, pojava u prirodi, emocija i sl. kroz likovni izraz
<p>3. PLOHA</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dalje razvijanje senzibiliteta prema grafičkom izrazu. - Izrada složenije šablone za grafički otisak - Crta i ploha, fundamentalni elemenat grafike - Višebojna papir grafika 	<ul style="list-style-type: none"> - Papir grafika /izrada šablona od papira, kartona/, matrica, grafička boja, tempera 	<ul style="list-style-type: none"> - Uočiti, razumijeti i moći predstaviti grafičke odnose, rad na izradi šablona za grafički otisak /papir grafika jednobojna i višebojna/, razvijanje senzibiliteta prema grafičkom izrazu - Usvojeni pojmovi za oblast ploha /grafika: višebojna grafika, šablon /matrica za preslikavanje/, grafički otisak, grafičar, štampanje 	

<p>4. POVRŠINA</p> <ul style="list-style-type: none"> - Koncentrisana pažanja na istraživanje i uočavanje proporcija oblika i prostora osnovnih kompozicionih odnosa /simetrije, asimetrije/ u okolini i na umjetničkim djelima i predstavljanje istraženog i uočenog - crta/linija u prostoru /prostorni crtež - Vizuelno opažanje kadra na fotografiji, stripu, TV-slici - Kadrovi u nizu - Crno bijeli film - Boja na filmu - Spot i njegovo značenje - Pismo kao elemenat vizuelnih poruka i njegova likovnost - Scena i scenografija i scenska maska-oblikovanje i razumijevanje - Zaštitni znakovi 	<ul style="list-style-type: none"> - Realizacija u materijalu po izboru: izrada scenskih elemenata, maski, lutki, čestitki, opreme knjige, reklama /pismo kao elemenat vizuelnih poruka/ tehnike 	<ul style="list-style-type: none"> - Uočavanje proporcija oblika i prostora i prostornih odnosa /simetrije, asimetrije/ u neposrednom okruženju i na umjetničkim djelima, sposobnost predstavljanja istraženog i zapaženog - Registrovati, razumijeti i moći predstaviti: elemente scenografije, scene i scenske maske, spotove i zaštitne znakove, koristiti pismo kao elemenat vizuelnih poruka /likovnost pisma, bosančica, kaligrafija.../ - Uloga i značaj vizuelnih medija; filma, TV-a, fotografije, značaj boje u medijima - Usvojeni pojmovi za oblast površina: grafički dizajn, maska, scena, scenografija, zaštitni znak, film, video, kadar, strip 	
<p>5. MASA I PROSTOR</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ploha u prostoru - Plastične teksture /teksture u prostoru/ - Karakter oblika i prostora je rezultat /što proizlazi iz njihovih funkcija - Puna plastika i reljef 	<ul style="list-style-type: none"> - Glina, glinamol, plaste-lin, papir, karton, mekani lim(alu folija), žica, papirna ambalaža, drveni otpadni materijal 	<ul style="list-style-type: none"> - Usvojeni pojmovi masa i prostor: proporcija, kompozicija oblika i prostora, simetrija i asimetrija, prostorni crtež, trodimenzionalna tekstura, puna plastika, reljef 	

Okvirni broj sati po oblastima:

OBLAST	BROJ ČASOVA
1.TAČKA I LINIJA	15
2. BOJA	15
3. PLOHA	10
4. MASA I PROSTOR	15
5. POVRŠINA	15
UKUPNO:	70

Ovako postavljene tematske cjeline ne isključuju ni jednu oblast, niti bilo koju tehniku rada.

OČEKIVANI REZULTATI / ISHODI UČENJA

Da učenici usvoje pojmove, da se znaju koristiti materijalima i sredstvima za oblast liniju:

- da znaju razlikovati liniju po intenzitetu /jačini/, po prostiranju, smjerovi prostiranja linije,
- da prepoznaju ritam kao princip komponovanja,
- da znaju koristiti mrlju i tačku kao likovni elemenat u predstavljanju različitih tekstura i osmišljavanju kompozicije,
- da znaju da je površina
- da tlocrt predstavlja crtež osnove nekog objekta /neke građevine/
- da dalje usavršavaju tehniku korištenja; olovke, tušai drvceta, tuša i kista, da savladaju tehniku lavranog tuša,

za oblast slikarstva:

- da dopunjuju i proširuju znanja o slikarskim tehnikama; akvarelu, gvašu, temperi, kolažu, pastel, flomasterima u boji,
- da miješaju boje i da upotrebljavaju različite intenzitete boja /da se boja može oslabiti/
- da dobiju osnovne pojmove o komplementarnom kontrastu /boje koje se slažu a nalaze se u suprotnosti/,
- optičko miješanje boja /tačkice dvije različite boje na jednoj površini daju treću boju/
- usvojit će da način na koji je nanosena boja predstavlja slikarsku teksturu

za oblast ploha/grafika:

- da usvoje pojam šablon /matrica/, grafički otisak, grafičar, štampanje
- da savladaju princip izrade jednostavnog šablona za višebojnu grafiku /papir grafika/

za oblast površina, masa i prostor:

- da shvate šta je proporcija,
- da su sposobni organizovati kompoziciju oblika u prostoru,
- da znaju šta je simetrija i asimetrija,
- da su u stanju izvesti prostorni crtež /crtež sa tankom mekom žicom/
- da znaju šta je to trodimenzionalna tekstura /tekstura izvedena sa nekim oblikovnim materijalom/
- da raspoznaju šta je puna plastika /figura u prostoru/, a šta reljef
- da rade na jednostavnim rješenjima grafičkog dizajna /naslovna strana za knjigu, prospekt...../

- da kreativno izvedu masku, osmisle scenografiju teksta /za predstavu u razredu, školi/, da kreiraju kadar stripa,
- da usvoje pojmove, zaštitni znak, strip, film, video, kadar

PROGRAMSKI SADRŽAJI

1. TAČKA I LINIJA

Likovno područje crtanje:

U okviru ovog likovnog područja, učenici četvrtog razreda radiće na daljem savladavanju korištenja linije, tačke i mrlje kao izražajnog sredstva u predstavljanju prostora i trodimenzio -nalnih oblika na plohi i u prostoru. Očekuje se da učenik polazeći od sopstvanih iskustava iznalazi vlastita, rješenja u prikazivanju prostora / svoje perspektive/ i prostornih odnosa.

2. BOJA

Likovno područje slikanje:

U slikanim radovima primjećuje se da pored intenzivnih osnovnih boja učenici postepeno uvode i izvedene /sekundare/ boje. Još uvijek je prisutna naglašena konturna linija, a prisutne su i ahromatske boje; crna, bijela i siva. Boje se postepeno miješaju i sa drugim bojama te se na taj način proširuje paleta učenika. Sa psihičkim odrastanjem učenika na likovnom radu povećava se broj predstavljenih detalja.

3. PLOHA

Kroz tematsku oblast PLOHU mogu se realizovati sve likovne oblasti koje se predstavljaju u dvodimenzionalnoj formi; crtanje, slikanje, grafika.

U četvrtom razredu, pored organizacije kompozicije u formi ritma /ponavljanja oblika/, kružnog ritma, izmjenjenog ritma; slikarskih tekstura, transparentnosti oblika, odnosa slike i teksta, značajniji boj sati može biti usmjeren prema daljem savladavanju oblasti grafike, jednoboje i višeboje /visokog tiska/, u tehnici papir grafike.

4. MASA I PROSTOR

Tematska oblast Masa i prostor obuhvata likovne oblasti: Oblikovanje, građenje, primijenjenu umjetnost i dizajn.

I dalje u ovom uzrastu prisutan je izražen interes za oblikovanjem u prostoru, koje djece doživljavaju kao igru povezanu sa estetskim stvaralačkim procesom. U kreativnom procesu koriste se: glina, glinamol, plastelin, stiropor, vata, vunica i žica, neoblikovani materijal /ambalaža, kutijice...../ i drugi prirodni materijali /plodovi kestena, žira, šišarke i slično/. Definišu se pojmovi i realizuju radovi u punoj plastici i reljefu. Teme /motivi za rad/ su iz učenikovog okruženja; predstave ljudi, životinja, makete, objekti, predmeti primijenjene umjetnosti.

5. POVRŠINA

Tematska oblast Površina realizuje se kroz likovne oblasti; dizajna, grafičkog dizajna, kroz analizu i uočavanju proporcija i odnosa oblika i površina, kompozicionih odnosa: simetrije i asimetrije. Izrada scenografije, oblikovanje maske, kostima. Pismo kao elemenat vizuelnih poruka i njegova likovnost. Učenici rade na izradi stripa, znakova vizuelnih komunikacija, anlizi fotografije, uočavanju i razumijevanju spota, vizuelne medijske poruke.

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE

Likovna kultura u IV razredu, podrazumijeva angažovanje i povezivanja novih vizuelnih iskustava sa do tada usvojenim znanjem i dodavanjem novih likovnih sadržaja i likovnih iskustava, usvojenom razumijevanju likovne umjetnosti.

Usvajanje znanja i likovno kreativni rad realizuje se kroz forme prostorne organizacije kompozicije:

1. OBLIKOVANJE NA PLOHI - dvodimezionalna organizacija kompozicije
2. OBLIKOVANJE U PROSTORU – rješavanja trodimenzionalnih formi

Ove dvije podjele kerativnog rada po prostornoj organizaciji kompozicije, realizuju se kroz LIKOVNE OBLASTI /likovna područja.

Za oblikovanje na plohi kroz područja:

- CRTANJE
- SLIKANJE
- GRAFIKA

Oblikovanje u prostoru kroz područja:

- PROSTORNO OBLIKOVANJE I GRAĐENJE
- PODRUČJE VIZUELNIH KOMUNIKACIJA

Programski sadržaji predmeta LIKOVNA KULTURA u osnovnoj školi realizuju se kroz formu tematskih cjelina/oblasti koje bi trebale biti ustrojene /unificirane/ jednobrazno za sve razrede od 1-9. razreda.

1. TAČKA I LINIJA
2. BOJA
3. PLOHA
4. MASA I PROSTOR
5. POVRŠINA

Ovakva forma obezbijeduje kontinuitet u usvajanju i proširivanju znanja, sposobnosti i likovne kreativnosti djece, permanentno kroz cjelokupni osnovnoškolski odgoj i obrazovanje. Tematske cjeline bi se realizovale kroz likovno kreativni rad u svakom polugodištu, što znači da bi svaka tematska cjelina bila dva puta obrađena u toku školske godine. Ovakav pristup zaokruživanja jedne cjeline kroz likovne zadatke /likovne probleme/ obezbijedio bi veću preglednost i sistematizovanje gradiva koje učenici trebaju usvojiti i njegovo logičko ponovno proširivanje u drugom polugodištu. Ponavljanje tematskih cjelina u formi koncentričnih krugova pruža mogućnost preispitivanja usvojenih i prezentiranja novih sadržaja i znanja.

Ovakvo postavljene tematske cjeline ne isključuju ni jednu oblast, niti bilo koju tehniku.

Kvalitet učenja u likovnoj kulturi je proces kada učenici vizueliziraju problem koji ranije nisu znali, prepoznaju ga i razriješe putem likovno tehničkih sredstava. Taj proces kod učenika razvija kreativno mišljenje, sposobnosti i saznanja što utiče na formiranje likovno oblikovnih temelja koji će im pomoći u analizi složenih vizuelno likovnih ideja i problema u komponovanju osmišljenih likovnih kompozicija. Likovna pismenost podstiče se kroz nastavu koja učenike uključuje u aktivan proces vizuelnog istraživanja, doživljaj zadovoljstva u razrješavanju problema i sposobnosti vrednovanja. Razvoj likovne pismenosti obuhvata razradu zadatah nastavnih tema putem kojih učenici spoznaju /stvaraju predstavu/ o značaju likovne umjetnosti u vlastitom životu, i interakciju umjetnosti, nauke i društva, novih medija i okruženja.

Motivi – teme /likovni sadržaji/

Zahvalne teme za likovno kreativni rad predstavljaju doživljaji i spoznaje. Motive prema svojoj vizuelizaciji sadržaja dijelimo na:

1. Vizuelne motive
2. Nevizuelne motive
3. Motive likovne forme /likovni i kompozicioni elementi/

- iz neposrednog okruženja djeteta; porodica, škola, mjesto stanovanja, prostori, objekti, pojave u prirodi, biljke.....

- sadržaji drugih predmeta /korelacija sa drugim predmetima/; maternjeg jezika /priča, bajka, poslovice, basna, pjesmica, matematike, moje okoline, glazbene kulture, tjelesne i zdravstvene kulture

- iz narodnih običaja /tradicije/; značajni datumi, praznici, etnografsko nasljeđe

- likovni i kompozicioni elementi; shodno učeničkom uzrastu razrješavanje likovnih zadataka kroz upotrebu likovnih i kompozicionih elemenata

- nevizuelni poticaji; emocije /osjećanja/, čula, muzika...

POJMOVI KOJE ĆE UČENICI USVOJITI

CRTANJE : odnos linija/crta, ritam, smjer, mrlja, crtačka tekstura, površina, tlocrt

SLIKANJE: intenzitet boje, razređivanje boje, akvalitet boje, komplementarni kontrast, optičko miješanje boja, tonsko i kolorističko slikanje, slikarska tekstura

GRAFIKA: višebojna grafika, šablon /matrica za preslikavanje/, grafički otisak, grafičar, štampanje

PROSTORNO OBLIKOVANJE I GRAĐENJE: proporcija, kompozicija oblika i prostora, simetrija i asimetrija, prostorni crtež, trodimenzionalna tekstura, puna plastika, reljef

VIZUELNA KOMUNIKACIJA: grafički dizajn, maska, scena, scenografija, zaštitni znak, film, video, kadar, strip

OCJENJIVANJE

Ocjenjivanje u predmetu Likovna kultura je izuzetno složen segment rada nastavnika, obzirom da crtež predstavlja cjelinu koja u sebi sadrži komplekse sposobnosti i osobina djeteta, upornosti i iskustva, stečenog znanja i usvojenih navka, pozitivnog i negativnog uticaja sredine, kao i sklad emocionalnih i izražajnih sposobnosti transponovanih u likovne elemente. Iz tog razloga i dječiji crtež moguće je analizirati sa različitih aspekata:

1. estetskog
2. psihološkog
3. pedagoškog.

Ako prihvatimo da se djeca likovno izražavaju jer imaju potrebu da iskažu svoj svijet, svoje viđenje svijeta, predmeta i pojava, svoje strahove i oduševljenja, onda su svi ti radovi “stenografski zapis duše” i kao takvi moraju biti dobri.

Činjenica je da se nastavnik u razredu susreće sa učenicima koji su nadareni i onima koji nisu, i postavlja se pitanje šta raditi u takvoj situaciji? Učenici koji nisu nadareni ne bi smjeli biti “kažnjeni” slabim ocjenama zato što je priroda “zaboravila” da ih obdari sposobnosti za likovno-kreativno izražavanje /ne posjeduju likovni talenat/.

Predmet Likovna kultura složen je iz dva segmenta;

1. Likovna Forma /Likovni jezik/ i
2. Likovnih sadržaja

Oblast Likovna Forma /Likovni jezik/ koji se odnosi na likovne elemente i principe komponovanja su teoretskog karaktera i mogu se savladati i usvojiti.

Dakle, učenici koji nisu talentovani trebaju imati priliku u skladu sa svojim mogućnostima da usvajaju likovni jezik i njime se izražavati. Prilikom ocjenjivanja manje nadarenih učenika treba pratiti i imati u vidu individualne mogućnosti, stepen zalaganja i želje da se realizuje postavljeni zadatak, napor koji djete ulaže u realizaciju zadatka da bi postiglo rezultat, aktivnost na časovima likovne kulture.

Nema loših dječijih radova.

Vizuelno estetska kultura razvija kod učenika sposobnost uživanja i razumijevanja umjetno-sti, odnos prema estetskom, pravilno doživljavanje vizuelnih informacija, odnos prema svjetskoj i našoj kulturnoj baštini.

Pravilan odnos nastavnika prema učeničkim radovima je od izuzetnog značaja za likovno kreativni rad djece. Ako nastavnik traži od djece da tačno “prepisuju” percipirano, da doživljavaju i gledaju očima odraslih svijet oko sebe, onda takva nastava Likovne kulture ne odgovara osnovnim principima savremene nastave, ciljevima i zadacima koji se pred nju postavljaju.

KANTON SARAJEVO
Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade

NASTAVNI PLAN I PROGRAM
OSNOVNA ŠKOLA

Predmet: TJELESNI I ZDRAVSTVENI ODGOJ

4. razred

Sarajevo, juni 2018.godine

TJELESNI I ZDRAVSTVENI ODGOJ - IV RAZRED OSNOVNE ŠKOLE

2 (3) časa sedmično – 70 (105) časova godišnje

*Obrazloženje

Izvršene su određene korekcije Nastavnog programa iz nastavnog predmeta Tjelesni i zdravstveni odgoj za četvrti razred devetogodišnje osnovne škole:

- *U četvrtom razredu čas Tjelesnog i zdravstvenog odgoja naveden u zagradi se ne realizuje u sastavu sedmičnog učeničkog opterećenja niti ulazi u sedmičnu nastavnu normu, već se realizuje kao terenska nastava danima vikenda ili kroz projektnu sedmicu, a u skladu sa Pedagoškim standardima i normativima, član 5.1.5.(„Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 30/18).*
- *Nastavne teme vanškolske aktivnosti, vannastavne aktivnosti i plivanje se realizuju u okviru terenske nastave danima vikenda ili kroz projektnu sedmicu.*
- *Za nastavnu temu Plivanje je uvedena Kategorizacija licenci sa evidentiranim sposobnostima koje polaznici obuke mogu da steknu.*

Sedmični fond sati	2 (3)
Fond sati za godinu	70 (105)
Ukupan broj nastavnih cjelina	6
Ukupan broj nastavnih tema	54
Broj frekvencija nastavnih tema	-

Broj nastavnih cjelina	SADRŽAJ – CJELINE	Broj nastavnih sati PRAKTIČNO	Broj nastavnih sati TEORIJA
1.	IGRE SA PRIMJENOM BIOTIČKIH MOTORIČKIH ZNANJA	54 (12)	1
2.	ELEMENTARNE IGRE		1
3.	RITMIKA I GIMNASTIKA		1
4. *	PLIVANJE		
5.	PLES		2
6.	ŽIVJETI ZDRAVO	5	2
7.*	VANNASTAVNE AKTIVNOSTI	(4)	2
8.*	VANŠKOLSKE AKTIVNOSTI	(19)	2
UKUPNO		59 (35)	11
UKUPAN BROJ SATI		70 (105)	

NASTAVNE CJELINE I NASTAVNE TEME

Svaka je nastavna cjelina podijeljena na teme ovisno o analizi inicijalnog stanja, motoričkog znanja i materijalnih uslova o čemu nadalje ovisi i određivanje frekvencije po pojedinim temama i nastavnim jedinicama.

1. IGRE SA PRIMJENOM BIOTIČKIH MOTORIČKIH ZNANJA

➤ **Igre u funkciji razvoja BMZ za savladavanje prostora (pravolinijsko-krivolinijsko)**

1. Igre sa primjenom BMZ - hodanje
2. Igre sa primjenom BMZ - trčanje
3. Igre sa primjenom BMZ - puzanje
4. Igre sa primjenom BMZ - kolutanje
5. Igre sa primjenom BMZ - valjanje

➤ **Igre u funkciji razvoja BMZ za savladavanje prepreka**

➤ **Horizontalnih prepreka**

6. Igre sa primjenom BMZ – balansiranja
7. Igre sa primjenom BMZ – provlačenja
8. Igre sa primjenom BMZ – naskakivanja
9. Igre sa primjenom BMZ – saskakivanja
10. Igre sa primjenom BMZ – preskakivanja

➤ **Igre u funkciji razvoja BMZ za savladavanje otpora**

11. Igre sa primjenom BMZ – držanja
12. Igre sa primjenom BMZ – višenja
13. Igre sa primjenom BMZ – upiranja
14. Igre sa primjenom BMZ – vučenje
15. Igre sa primjenom BMZ – guranja
16. Igre sa primjenom BMZ – podizanja
17. Igre sa primjenom BMZ – nošenja

➤ **Igre u funkciji razvoja BMZ za manipulisanje predmetima**

Igre sa primjenom BMZ – bacanja

18. Igre sa primjenom BMZ – hvatanja
19. Igre sa primjenom BMZ – vođenja
20. Igre sa primjenom BMZ – žongliranja

2. ELEMENTARNE IGRE

21. Elementarne igre bez pomagala
22. Štafetne igre bez pomagala
23. Slobodno poigravanje i vođenje lopte
24. Slobodna igra u označenom prostoru (3:3;4:4)

3. RITMIKA I GIMNASTIKA

25. Hodanje u zadatom ritmu
26. Plesni koraci
27. Gimnastičko hodaње i trčanje (sa promenom ritma, tempa i dinamike)
28. Okreti (u mestu, za 45°, 90°, 180° i 360°)
29. Kompleks vežbi oblikovanja uz muziku
30. Preskakanje vijače u kretanju;
31. Koreografija sa obručem.
32. Kolut naprijed i nazad niz kosu ravan
33. Kolut naprijed i nazad

3. PLES

34. Narodni i društveni plesovi po izboru;
35. Individualne plesne koreografije;

***4. PLIVANJE**

36. Plivanje elementarna obuka – provjera znanja
37. Plivanje elementarna obuka – adaptacija na vodu
38. Plivanje elementarna obuka – disanje, zaron
39. Plivanje elementarna obuka – plutanje
40. Plivanje elementarna obuka – klizanje
41. Plivanje elementarna obuka – rad nogu
42. Plivanje elementarna obuka – skokovi na noge
43. Plivanje elementarna obuka – rad ruku
44. Plivanje elementarna obuka – koordiniran rad ruku i nogu
45. Plivanje elementarna obuka – koordiniran rad disanja, ruku i nogu
46. Plivanje elementarna obuka – provjera stečenog znanja
47. Plivanje elementarna obuka – dužinsko plivanje, sigurnost u vodi

5. ŽIVJETI ZDRAVO

➤ Pravilna prehrana

48. Ljudsko tijelo
49. Redovita tjelesna aktivnost, zdrave navike i briga za svoje zdravlje

➤ Lična higijena i higijena zdravlja

50. Važnost osobne čistoće/ higijene

*6. VANNASTAVNE AKTIVNOSTI

➤ **Prevenција ovisnosti**

51. Moje tijelo

*7. VANŠKOLSKE AKTIVNOSTI

➤ **Aktivnosti u prirodi**

52. Izleti

➤ **Olimpijski dan**

53. Takmičenje (orijentacija i orijentiring)

54. Igre bez granica

CILJEVI I ISHODI UČENJA

CILJEVI		ISHODI UČENJA
Očuvanje i unapređenje zdravlja	<ul style="list-style-type: none"> -Zna zašto je zdravlje osnova i preduvjet svih ljudskih aktivnosti -Zna zašto tjelesna aktivnost utječe na očuvanje i unapređenje zdravlja -Zna zašto je pravilno držanje tijela uvjet za sprečavanje deformacija kičme, grudnog koša, ekstremiteta i da se osigura normalno funkcioniranje organizma -Zna zašto je prekomjerna tjelesna težina izvor brojnih tegoba i zdravstvenih problema i da joj je najčešće uzrok nepravilna ishrana i nekretanje -Zna zašto je fizička aktivnost izvor dobrog raspoloženja koje pomaže zdravlju -Zna da je čovjek dio prirode i da su fizičke aktivnosti u prirodi važne za djecu -Zna zašto kvalitet, oblik i veličina, te vanjskim prilikama i aktivnosti neprimjerena odjeća i obuća mogu negativno uticati na zdravlje -Porodično koristi zdravstvene usluge -Ima usklađen dnevni ritam odmora, spavanja, učenja i igre, primjeren uzrastu, uz asistenciju odraslih -Izbjegava situacije u kojima se može povrijediti i zna tražiti pomoć -Poznaje principe pravilne i redovite ishrane, ima kulturu ishrane -Ima osnovne navike lične i kolektivne higijene -Zna zašto su psihoaktivne supstance štetne -Tražit će pomoć ako je zlostavljano (fizički, emocionalno ili seksualno) i/ili zanemarivano, ili zna za takav slučaj 	
Rast i razvoj	Antropometrijska obilježja	<ul style="list-style-type: none"> -U početnom i završnom stanju, utvrđena karakteristična odstupanja između djece od prosjeka (razreda, škole) i izvršeno razvrstavanje djece prema njihovom stvarnom stanju i razvojnim potrebama -U početnom i završnom stanju, utvrđeno stvarno stanje: stopala, ekstremiteta, kičme, grudnog koša i potrebne korektivne aktivnosti -U početnom i završnom stanju, utvrđen napredak u visini, prosječan, natprosječan, ispod prosjeka -U početnom i završnom stanju, utvrđen napredak u težini: normalan, povećan, smanjen -U početnom i završnom stanju, utvrđen odnos težina-visina: normalan, mršavost, pretilost, potrebne aktivnosti za normalizaciju odnosa -U početnom i završnom stanju, utvrđen odnos potkožnog masnog tkiva i mišićne mase: izvrstan, natprosječan, prosječan, ispod prosjeka, loš, potrebne aktivnosti za normalizaciju odnosa
	Funkcionalne sposobnosti	<ul style="list-style-type: none"> -U početnom i završnom stanju, za četiri minute pretrči distancu za ocjenu aerobne izdržljivosti: loše, ispod prosjeka, prosječno, natprosječno, izvrsno, predložene aktivnosti za normalizaciju stanja -U početnom i završnom stanju, puls u mirovanju je: vrlo nizak, nizak, umjeren, visok, vrlo visok, potrebne aktivnosti za praćenje i normalizaciju stanja -U početnom i završnom stanju, krvni pritisak je: vrlo nizak, nizak, normalan, visok, vrlo visok, potrebne aktivnosti za praćenje i normalizaciju stanja -U početnom i završnom stanju, funkcionalne sposobnosti omogućavaju mu adaptaciju na primjerene fizičke napore: normalno, sa primjetnim znakovima zamora, s izraženim znakovima zamora, s izrazito izraženim znakovima zamora, potrebne aktivnosti za praćenje i normalizaciju stanja

	Psihomotoričke sposobnosti	<ul style="list-style-type: none"> -U početnom i završnom stanju, ocjena za taping rukom: loše, ispod prosjeka, prosječno, natprosječno, izvrsno, potrebne aktivnosti za stimuliranje napretka -U početnom i završnom stanju, ocjena za skok udalj s mjesta: loše, ispod prosjeka, prosječno, natprosječno, izvrsno, potrebne aktivnosti za stimuliranje napretka -U početnom i završnom stanju, ocjena za poligon natraške: loše, ispod prosjeka, prosječno, natprosječno, izvrsno, potrebne aktivnosti za stimuliranje napretka -U početnom i završnom stanju, ocjena za izdržaj u visu zgibom: loše, ispod prosjeka, prosječno, natprosječno, izvrsno, potrebne aktivnosti za stimuliranje napretka -U početnom i završnom stanju, ocjena za podizanje trupa: loše, ispod prosjeka, prosječno, natprosječno, izvrsno, potrebne aktivnosti za stimuliranje napretka -U početnom i završnom stanju, procijenjene psihomotoričke sposobnosti: loše, ispod prosjeka, prosječno, natprosječno, izvrsno, potrebne aktivnosti za stimuliranje napretka
Usvajanje znanja, razvijanje sistema vrijednosti , stavova i navika	Znanja	<ul style="list-style-type: none"> -Zna zašto su djetinjstvo i mladost odlučujuć za potpuni rast i razvoj čovjeka, njegovih osobina i sposobnosti -Zna zašto su osobine i sposobnosti čovjeka nedjeljiva cjelina -Zna da je visina pretežno urođena osobina, različito važna za različite sportove -Zna da je u odnosu na visinu, normalna težina preduvjet za optimalno funkcioniranje organizma i uspjeh u psihomotoričkim i drugim aktivnostima -Zna zašto je potkožno masno tkivo izvor fizičkih i psihičkih problema -Zna zašto pravilna ishrana i svakodnevno vježbanje smanjuju potkožno masno tkivo i povećavaju mišićnu masu -Zna zašto fizičke aktivnosti utiču na pravilan rast, razvoj i funkcioniranje organizma, ukoliko svakodnevno vježba -Zna da bez kisika čovjek ne može živjeti i da je dovoljna količina kisika uvjet za normalan rast, razvoj i dobro funkcioniranje organizma tokom svih ljudskih aktivnosti -Zna da svakodnevnom vježbanjem pomažemo organizmu da optimalno regulira potrebu za kisikom -Prepoznaje fiziološke znake umjerenog opterećenja i zamora i zna tražiti pomoć ako se loše osjeća -Zna da je kretanje čovjekova prirodna potreba i da je svakodnevno kretanje uvjet za normalan rast, razvoj i funkcioniranje organizma -Zna da čovjek posjeduje kretne sposobnosti, koje se mogu povećati i prilagođavati potrebama čovjeka svakodnevnom vježbanjem u djetinjstvu i mladosti -Zna da su za povećanje nivoa i kvaliteta različitih kretnih sposobnosti potrebne i različite vježbe -Zna zašto je igra posebno značajna za razvoj dječijih osobina i sposobnosti -Zna ulogu dijelova tijela prilikom vježbanja -Poznaje termine za označavanje osnovnih vježbovnih položaja, stavova, pokreta i kretanja -Zna tri kompleta jutarnjih vježbi u trajanju od po 12 minuta -Zna pravilno izvesti raznovrsne forme prirodnih oblika kretanja kao atletskih sadržaja: trčanje, visoki i niski start, skok udalj iz mjesta i zaleta, skok uvis i bacanje predmeta -Zna pravilno izvesti osnovne elemente gimnastičke vježbe oblikovanja: jačanja, istezanja i labavljenja -Zna pravilno izvesti osnovne sadržaje planiranih elemenata ritmike, plesa i narodnih igara -Zna pantomimom i pokretom pokazati različite životne situacije

	Vrijednosti, stavovi, navike	<ul style="list-style-type: none"> -Naviklo je da pravilno drži tijelo pri sjedenju, stajanju i hodaњу -Pozitivno doživljava i vrednuje nastavu tjelesnog i zdravstvenog odgoja -Upoznaje i prihvata svoje osobine, sposobnosti i ograničenja, od značaja za učešće u fizičkoj aktivnosti -Samostalno primjenjuje naučene modele fizičke aktivnosti, jutarnja gimnastika, zagrijavanje i smirivanje organizma, igre -Posjeduje pozitivno iskustvo kroz ovladavanje sve složenijim kretnim zadacima -Poznaje rodne (spolne) karakteristike, uvažava suprotni spol -Uvažava kolektiv i međusobnu saradnju -Potiče prijateljstvo i strpljivo ponašanje u grupi -U igri je aktivno, interaktivno i kreativno -Razvija smisao za takmičenje uz poštovanje pravila igre i takmičenja -Prepoznaje nesportsko ponašanje: gruba igra, kršenje pravila, nepristojno ponašanje -Razvija dobre ekološke navike
--	-------------------------------------	--

DIDAKTIČKO – METODIČKE NAPOMENE

Polazni kriteriji za što kvalitetniji obrazovni standard tjelesnog i zdravstvenog odgoja su:

1. objektivnost – prilagođenost sadržaja materijalnim uvjetima,
2. primjerenost sadržaja dobi i spolu djeteta,
3. sigurnost djece,
4. korisnost sadržaja za svakodnevni život, sportsku rekreaciju, urgentne situacije ili pogodnost za nadgradnju različitih kinezioloških aktivnosti,
5. razvoj antropoloških obilježja djece,
6. interes i potreba djece.

Program tjelesnog i zdravstvenog odgoja integrira obrazovnu, antropološku odgojnu komponentu.

U razrednoj nastavi težište obrazovne komponente je na usvajanju bitnih teorijskih i psihomotoričkih znanja, odnosno na modificiranim biološkim osnovnim kineziološkim znanjima, upotpunjenim osnovnim teorijskim znanjima iz kineziologije. Cilj primjene osnovnih teorijskih znanja o ubrzanim biološkim promjenama u organizmu je upoznavanje djece s povezanošću tjelesnog vježbanja i voluminoznosti tijela, prenošenje saznanja o uticaju pravilne prehrane na zdravlje, kao i o uzrocima mogućih nesrazmjera u odnosu visine i težine. Djecu je potrebno uputiti u način izračunavanja ITM (indeks tjelesne mase), upoznati ih sa kontrolnim uređajem za sprečavanje pojave pretilosti, razlozima pojave umora u školi i načinima njegova otklanjanja. Uvoditi djecu u organizaciju sportskih natjecanja s naglaskom nauključivanje u suđenje različitih kinezioloških djelatnosti. U 4. razredu potrebno je usavršiti sva osnovna motorička znanja, kao pripremu za predmetnu nastavu tjelesne i zdravstvene kulture. Uz osnovna motorička znanja iz hodanja, trčanja, skakanja, potrebno je posebno usvojiti osnovne sadržaje iz nogometa, odbojke i rukometa, te iz narodnog plesa iz zavičajnog područja.

Antropološka komponenta odnosi se na sistemsku i trajnu promjenu prvenstveno morfoloških, motoričkih i funkcionalnih obilježja djece. Opći morfološki učinci podrazumijevaju uticaj na sastav tijela unutar kojeg se ističe povoljan odnos između količine mišićne mase i potkožnog masnog tkiva, te sprečavanje pretilosti. Fiziološki učinci su usmjereni na podsticanje funkcija krvotoka i dišnog sistema, te djelovanje na kvalitet koštano-mišićnog sistema, pri čemu istodobno poboljšavaju aerobne i anaerobne sisteme dobijanja energije. Pozitivno djelovanje na imunološki sistem jednako je potrebno za održavanje zdravlja i sprečavanje akutnih i hroničnih bolesti. Samosvojnost tjelesnog i zdravstvenog odgoja ogleda se i u prostoru razvoja motoričkih sposobnosti, čime povećava mogućnosti motoričkog izražavanja djece u svim ljudskim aktivnostima. U ovom razvojnom razdoblju treba podsticati aktivaciju motoričkih jedinica s obzirom na potrebnu snagu i brzinu u jednostavnijim pokretima i kretanjima. Složenijim kretanjima razvijati sa stajališta nervno-mišićne koordinacije kontrolu pokreta. *Motoričke sposobnosti* koje su posebno pod uticajem podražaja su: brzina, koordinacija, ravnoteža i gibljivost. U području funkcionalnih sposobnosti uključivanjem aerobnih programa uticati na srčano-žilni i dišni sistem te na razvoj maksimalnog relativnog

primitka kisika. Također započeti značajnije djelovati na sisteme anaerobnog dobivanja energije potrebne pri eksplozivnim, odnosno brzinskim aktivnostima.

Obilježje četvrtog razvojnog razdoblja, odnosno drugog osnovnoškolskog ciklusa, što obuhvaća 4., 5. i 6. razred osnovne škole, jeste postupno, ali progresivno razlikovanje djevojčica i dječaka u morfološkim osobinama, te psihomotoričkim i funkcionalnim sposobnostima.

Odgojna komponenta ima za cilj stvaranje takvog sistema vrijednosti u vezi s tjelesnim vježbanjem da tokom života samoinicijativno i trajno provode tjelesnu vježbu. Odgojni zadaci koji se podjednako odnose na prvi, drugi, treći i četvrti razred osnovne škole:

1. sticanje higijenskih navika,
2. razvijanje individualne odgovornosti za vlastito zdravlje,
3. podsticanje interesa za bavljenje sportom i sportskom rekreacijom,
4. prihvaćanje i uvažavanje različitosti,
5. prihvaćanje vlastite ličnosti,
6. razvijanje pozitivne slike o sebi,
7. razvijanje sposobnosti samokontrole,
8. razvijanje vještine svladavanja straha,
9. podsticanje ustrajnosti,
10. postavljanja cilja i postupno dolaženje do njega,
11. razvoj saradničkog ponašanja,
12. prihvaćanje i razumijevanje potreba djece s teškoćama,
13. praćenje vlastitog napretka,
14. razvijanje komunikacijskih vještina,
15. razvijanje osjećaja zadovoljstva,
16. poznavanje i pridržavanje mjera opreza za očuvanje života i zdravlja,
- 17.** podsticanje poštovanja tradicije kolektivnog identiteta.

VREDNOVANJE I OCJENJIVANJE

Rješavanje problema vrednovanja i ocjenjivanja djece u nastavi tjelesnog i zdravstvenog odgoja izvodi se:

1. procjenjivanjem tjelesnog razvoja (visine, težine i držanja tijela),
2. testiranjem manifestnih motoričkih i funkcionalnih dimenzija i procjenom latentnih motoričkih (koordinacije, agilnosti, ravnoteže, preciznosti, gipkosti, snage, brzine i izdržljivosti) i funkcionalnih (kardiovaskularnih i respiratornih) sposobnosti,
3. ocjenjivanjem znanja, sportsko-tehničkih dostignuća i stavova djece prema tjelesnom i zdravstvenom odgoju.

Jedna od baterija mjernih instrumenata za procjenu tjelesnog razvoja, funkcionalnih i psihomotoričkih sposobnosti mogla bi biti:

1. Tjelesni razvoj: tjelesna visina, tjelesna masa i držanje tijela,
2. Funkcionalne sposobnosti: trčanje u vremenu od 3 minute,
3. Psihomotoričke sposobnosti: brzina frekvencije pokreta – taping rukom, koordinacije – poligon natraške, eksplozivne snage – skok u dalj s mjesta, repetitivne snage – pretklon trupa, statističke snage – vis u zgibu, fleksibilnosti – pretklon raznožno.

U drugom ciklusu ocjenjivanje je bročano i opisno. Opisna ocjena obuhvaća kratak opis uspješnosti i napretka djeteta, njegove saradnje, aktivnosti u pojedinim sadržajnim cjelinama i, eventualno, sklonosti. Podaci o tjelesnom razvoju i sposobnostima unose se u dnevnik rada nastavnika. Rezultati praćenja služe kao osnova za programiranje rada, u individualnom pristupu i određivanju radnih zadataka za svako dijete, kao i za njihovo ocjenjivanje.

Ocjenjivanje ima ulogu podsticajne povratne informacije, što znači da se mora voditi računa o slijedećem:

1. povratna informacija je efikasna kada je data neposredno nakon aktivnosti na koju se odnosi, ili tokom obavljanja aktivnosti,
2. ona mora biti konkretna, tj. mora se odnositi na aktivnosti i učinak djeteta, a ne na ličnost ili trajne karakteristike osobe,
3. ona mora biti pozitivna, sadržati isticanje onih elemenata koji su za pohvalu, a tek potom onih elemenata u odnosu na koje bi dijete trebalo ili moglo uložiti dodatne napore.

Ovako postavljeno i realizirano praćenje napretka i ocjenjivanje (kvalitativno, kontinuirano, konkretno, pozitivno i adekvatno obrazloženo), doprinosi i njihovom razvoju pojma o sebi, formiranju realne slike o sebi, o onome što znaju, umiju, o svojim sposobnostima, što je značajno za razvoj samopoštovanja djeteta i zdravog odnosa prema sebi i svijetu oko sebe.

ŠKOLA PLIVANJA (12 sati u okviru trećeg časa tjelesnog odgoja)

Elementarna obuka plivanja u službi sprječavanja nezgoda na ekskurzijama, vannastavnim aktivnostima koje podrazumijevaju kontakt sa vodom, podizanje kvalitete života, opće kulture življenja i korištenja javnih kupališta.

1. Zdravstveni aspekti plivanja

Program plivanja podrazumijeva slijedeće:

- ✓ Podršku zdravstvenom stanju osnovaca (mlađeg školskog uzrasta djece), odnosno rastu i razvoju mladog organizma kroz primjenu sportske aktivnosti u obliku elementarnog plivanja ;
- ✓ Aktiviranje velikih mišićnih skupina kao što su trup, ekstremiteti, zatim jačanje kompletne muskulature, a naročito gornjeg dijela tijela ;
- ✓ Omogućava povećanje kardio – pulmonalnih kapaciteta jačanjem srčanog mišića, pod uticajem rada u specifičnom mediju i konstantnog prilagođavanja redovnim upražnjavanjem datih aktivnosti i podnošenja pritisaka rada pod vodom;
- ✓ Poboljšanje disajnih kapaciteta i mogućnosti na osnovu razvoja snage i izdržljivosti
- ✓ Primjenom leđnih položaja u vodi i prsne tehnike, dolazi do rasterećenja kičmenog stuba, zglobova i zglobnih veza;
- ✓ Na osnovu zagrijavanja vode od strane organizma koji boravi unutar nje, poboljšava se sposobnost termoregulacije organizma , što je direktan uticaj na podizanje odbrambenih mehanizama tijela, jačanje imunog sistema.

2. Značaj elementarnog plivanja i njegova pozicija u osnovnoškolskom obrazovanju

Obuka plivanja u četvrtom razredu specifična je po tome što:

- ✓ Ukoliko do tog perioda nije došlo do stvaranja neophodnih preduslova za usvajanje elementarnog plivanja, što znači da djeca nisu u kućnoj atmosferi pripremljena, adaptirana na vodu, potrebno je uraditi pravovremeno komenzativno dejstvo, stvoriti bazu za elementarnu obuku plivanja;
- ✓ Mlađi školski uzrast je specifično doba i idealno vrijeme za ovladavanje tehnikom održavanja na vodi iz više razloga, a najbitniji od njih je iz sigurnosnih razloga;
- ✓ To je period da djeca koja su adaptirana adekvatno, detektuju mjesto, spoznaju da je voda medij u kojem neopterećeno mogu da uče, igraju se i zabavljaju.

Posebne upute za obuku elementarnog plivanja u osnovnoj školi

- Opterećenje i oporavak
- Poznato utvrditi i novo gradivo usvojiti
- Jedinstveno djelovanje i međusobna pomoć
- Sport razumjeti i sposobnosti usvojiti
- Radost i zabavu zadržati i otkloniti strahove
- Specifičnosti uzrasnih dobi djece
- Testiranja sposobnosti i znanja
- Nezgode prilikom obuke

Kategorizacija licenci sa evidentiranim sposobnostima koje polaznici obuke mogu da steknu

1 stepen – morski konjić „NEDI“

2 stepen – leteća ribica „DODI“

3 stepen – delfin „DENI“

MORSKI KONJIĆ „NEDI“

ADAPTIRANOST NA VODU (ishodi nastave)

- ✓ Podnosi prskanje u vodi, kapljice vode po tijelu
- ✓ Može da gleda u vodi
- ✓ Izvodi kompletan zaron
- ✓ Skače na noge u dubinu do grudi
- ✓ Izvodi plutanje na vodi (na leđina, na prsima)
- ✓ Radi vidljiv izdisaj pod vodom (na nos, na usta)
- ✓ Odgurne se od rub bazena i kliže po površini vode 3m

LETEĆA RIBICA „DODI“

- ✓ Kreće se sa plutačom uz aktivan rad nogu prsno ili kraul (leđni, prsni) 25m sa kombinacijom glava u vodi i van vode, sa koordiniranim disanjem
- ✓ Samostalno prepliva jednom tehnikom 10m
- ✓ Izranjanje tonućeg predmeta čija dubina ne prelazi visinu ramena onoga koji roni

DELFIN „DENI“

- ✓ Skače na glavu, u duboku vodu, sa ivice bazena
- ✓ Prepliva jednom tehnikom 25m
- ✓ Uradi okret pod vodom – kolut naprijed
- ✓ Roni 3-5m u dužinu

KANTONALNA PLIVAČKA KNJIŽICA – BRONZA do 18.god.

- ✓ Pliva jednom plivačkom tehnikom 25m, okrene se i unazad pliva drugom plivačkom tehnikom 25m
- ✓ Izuzetno koordiniran rad nogu i ruku dvije plivačke tehnike
- ✓ Ispravno disanje prilikom plivanja
- ✓ Skače sa startnog bloka na noge i glavu

KANTONALNA PLIVAČKA KNJIŽICA – SREBRO do 18.god.

- ✓ Skok leđno, prsno/ kraul/delfin
- ✓ Zaron do 3m dubine
- ✓ Pliva tri tehnike : prsno, leđno i kraul
- ✓ Sinhronizovan rad nogu i ruku
- ✓ Radi ispravno disanje prilikom plivanja
- ✓ Dužinsko ronjenje 15 m

KANTONALNA PLIVAČKA KNJIŽICA – ZLATO do 18.god.

- ✓ Pliva 4 tehnike : prsno, leđno, kraul i delfin
- ✓ Sinhronizovano radi nogama i rukama, radi diše ispravno prilikom plivanja
- ✓ Radi okrete sve 4 tehnike
- ✓ Radi startove leđni i prsni kraul
- ✓ Poznaje pravila ponašanja na kupalištima